

Tisdagen den
3 maj 1977

Tisdagen den 3 maj

Kl. 15.00

§ 1 Justerades protokollen för den 22 och 25 april.

§ 2 Herr talmannen meddelade att herr Lidgard den 2 maj återtagit sin plats i riksdagen, varigenom herr Petterssons i Stockholm uppdrag som ersättare för honom upphört.

§ 3 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen för byggnadsarbetare i Norrbotten

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Lövenborgs* (-) den 12 april anmälda fråga, 1976/77:376, dels fru *Berglunds* (s) den 20 april anmälda fråga, 1976/77:394, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig vilka ytterligare åtgärder regeringen ämnar vidta för att skapa full sysselsättning åt byggnadsarbetarna i Norrbotten.

Fru Berglund har frågat mig vilka konkreta åtgärder jag kommer att vidta för att trygga byggnadsarbetarnas sysselsättning i Norrbotten. Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang.

Först vill jag erinra om att regeringen i januari i år beslutade tidigarelägga ett flertal byggnads- och anläggningsobjekt i Norrbottens län till en sammanlagd kostnad av 145 milj. kr. Objekten beräknades ge arbete åt omkring 450 personer under det här året.

Regeringen har därefter från länsarbetsnämnden i Norrbotten, liksom också från Norrbottendelegationen, fått in förslag till ytterligare byggnadsobjekt, som kan tidigareläggas för att stödja sysselsättningen på byggarbetsmarknaden i länet under nästkommande vinter. Beredning av dessa förslag pågår f. n. inom regeringskansliet. Till grund för detta arbete ligger även rapporter från länsarbetsnämnden i Norrbotten om situationen på byggarbetsmarknaden i länet.

Herr LÖVENBORG (-):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Det är ju bra att man funderar över de här problemen och tänker på vad som kan tidigareläggas, men enligt de informationer som jag har fått står det helt klart att det behövs mycket betydande insatser. Situationen är ytterst allvarlig inför senhösten, vintern och våren 1977/78.

På byggnadsarbetarhåll talar man om katastrofhot, och det är ingen

Om åtgärder för att trygga sysselsättningen för byggnadsarbetare i Norrbotten

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen för bygg-
nadsarbetare i
Norrbotten*

överdrift. Trots tidigarelagda byggprojekt finns det nu i det närmaste 1 000 arbetslösa byggnadsarbetare i Norrbotten, och då skall man ta med i beräkningen att många redan har tvingats lämna länet.

För oss i Norrbotten är det trist att notera att flyttlasspolitiken håller på att återuppstå, att Norrbotten sätts på sparlåga, att oron sprider sig och att folk återigen börjat tappa tron på framtiden. Den tron fick verkligen en knäck när Stålverk 80 torpederades. Man trodde att den gamla kolonialpolitiken äntligen hade avlösts av något bättre, men så blev det tvärtom.

Nu står människorna i det nordligaste länet med problem upp till halsen. Krissituationen för tankarna tillbaka till 1930-talets svåra år. Jag skall inte gå igenom hela problematiken, eftersom det inte finns tid för det nu. En av de hårdast drabbade grupperna är emellertid byggnadsarbetarna. Herr Ahlmark gav inget konkret besked om hur jobben och tryggheten för den här yrkesgruppen skall kunna garanteras. Vi har som sagt närmare 1 000 arbetslösa, men det kommer att bli ännu svårare. 1978 kan, om ingenting verkligt radikalt sker, bli det riktigt svåra året med kanske 1 500 arbetslösa byggnads- och anläggningsarbetare redan under de första sex månaderna.

Hur skall den arbetslösheten klaras av och vilka konkreta besked har herr Ahlmark att ge en mycket orolig byggnadsarbetarkår? Hur skall jobben garanteras för dem som redan är arbetslösa? Det är frågor som trots vad herr Ahlmark nu sagt är obesvarade. Jag skulle vilja fråga om arbetsmarknadsministern har för avsikt att engagera sig för något större projekt, som väsentligt skulle kunna förändra situationen. Annars måste jag, som byggnadsarbetarna i ett brev till herr Ahlmark redan gjort, ställa frågan: Råder du våra medlemmar att lämna Norrbotten?

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Ahlmark för svaret på min fråga. Jag tycker att det är bra att man i regeringskansliet tänker och överväger, men jag hoppas också att det inte drar för långt ut på tiden.

Anledningen till min fråga är den oro som byggnadsarbetarna i Norrbotten känner för sin framtid. De har också i ett brev till statsrådet gett uttryck för oron och önskat få diskutera den uppkomna situationen med statsrådet Ahlmark. De har ännu inte fått veta när detta kan ske. Kan statsrådet i dag ge besked om när överläggningarna med byggnadsarbetarna i Norrbotten kan komma till stånd?

Byggnadsarbetarna är en yrkesgrupp som har svårt att känna trygghet på arbetsmarknaden, bl. a. beroende på att de flesta är objektsanställda. Därför är det viktigt att man inte förhalar beskeden och ytterligare förvärrar arbetarnas situation.

Under valrörelsen försökte ledamöter i den nuvarande borgerliga regeringen ge sken av att alla sysselsättningsfrågor kunde lösas genom att de som på grund av lågkonjunktur, kärnkraftsstopp eller annat blev arbetslösa skulle isolera hus. Nu när det finns möjlighet för dessa le-

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen för bygg-
nadsarbetare i
Norrbotten*

damöter att förverkliga ett av sina vallöften har de borgerliga partierna avslagit det socialdemokratiska förslaget om en särskild försökskampanj för energisparande och sysselsättning i Norrbotten.

F. n. är 10 % av byggnadskassans medlemmar arbetslösa. Hösten 1977 kommer 1 000 att vara arbetslösa och våren 1978 1 500. Det finns behov av 100 praktikplatser, då 140 elever kommer att utexamineras från byggnadstekniska linjer vid gymnasieskolan. Det är situationen i ett nötskal.

Därför måste statsrådet Ahlmark förstå att byggnadsarbetarna i Norrbotten finner det högst egendomligt, mot bakgrunden av alla de borgerliga partiernas löften och den bistra verkligheten för byggnadsarbetarna i Norrbotten, att regeringen inte tar tillfället i akt att som komplement till en del tidigareläggningar också igångsätta försöksverksamheten med husisolering.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt remissvar angående energisparmöjligheter i befintlig bebyggelse framhållit att ett snabbt genomförande av planverkets förslag skulle få ett betydande genomslag på arbetsmarknaden med risker för störningar av den normala byggnadsverksamheten. AMS förordar därför en försöksverksamhet som kan ge viktiga erfarenheter på området.

Herr talman! I Norrbotten hotar stor arbetslöshet. Det är därför motiverat att försöka även med husisolering, och det brådskar med en sådan åtgärd.

Nu har regeringens proposition angående energisparande åtgärder skjutits upp på en oviss framtid, och därför vill jag fråga herr Ahlmark: Ämnar statsrådet Ahlmark med tanke på byggnadsarbetarnas sysselsättningssituation överväga att se till att en försöksverksamhet med energisparande åtgärder kommer till stånd i Norrbotten med det snaraste?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Herr Lövenborg talade om "kolonialpolitik". Jag vill bara erinra om att vi för några månader sedan presenterade en hel rad olika åtgärder för att trygga sysselsättningen för byggnadsarbetarna i Norrbottens län. De gällde Holmforshemmet i Boden, tekniska högskolan i Luleå, en mekanisk verkstad i Kalix, en rad projekt för televerket, rätt många åtgärder avseende vägverket, brobyggen. SJ osv.

Kostnaden för förslagen uppgick till sammanlagt 145 milj. kr., och de beräknades ge jobb för ungefär 450 personer. Detta är ett uttryck för vår ambition att *inte* bedriva det som herr Lövenborg kallar en kolonialpolitik utan att i stället satsa på sysselsättningen i Norrbottens län.

Jag är helt på det klara med att det är ett allvarligt läge för byggnadsarbetarna i Norrbottens län inför nästa vinter. Vi har fått in många förslag till byggnadsobjekt, som kan tidigareläggas för att klara sysselsättningen. Det rör sig om sammanlagt ett åttiotal olika förslag, som skulle kosta flera hundra miljoner att genomföra.

Innan regeringen beslutar att tidigarelägga några av dessa objekt måste vi studera varje förslag och fråga oss, hur mycket sysselsättning de kom-

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen för bygg-
nadsarbetare i
Norrbotten*

mer att ge, om projekteringen är klar, om det finns några planhinder av formell karaktär eller andra tekniska problem som först måste lösas. När den prövningen är klar – och jag hoppas att den skall bli färdig under denna månad – kommer regeringen att besluta om tidigareläggningar.

Hur många och vilka projekt det kommer att bli kan jag därför inte svara på i dag. Men jag kan försäkra både herr Lövenborg och fru Berglund att vi är fullt medvetna om de allvarliga problemen i Norrbottens län och att vi jobbar med just de frågorna.

Herr LÖVENBORG (–):

Herr talman! Mörkret tycks sänka sig över Norrbotten. Man känner en fläkt av den gamla tidens kolonialpolitik. Vi har en hög arbetslöshet, vi har en katastrofartad situation.

Det största regeringspartiet gick i valkampanjen ut med beskedet att man skulle skaffa 400 000 nya jobb bara man vann valet. Vi har snart 100 000 färre jobb i vårt land och åtskilligt färre än förut i Norrbotten.

Byggnadsarbetarna i det nordligaste länet är inte hjälpta med mer eller mindre yviga deklARATIONER, utan det handlar faktiskt om att skaffa fram jobb och göra det mycket snart.

Vad som finns i ett eventuellt paket, som herr Ahlmark säger skall komma mycket snart, vet vi ju ingenting om. Man har från länsarbetsnämndens sida begärt tidigareläggning av några större projekt för att klara problemen för byggnadsarbetarna och för anläggningsarbetarna.

Dit hör exempelvis frågan om ett kulsinterverk i Kiruna, där ju LKAB har beslutat om senareläggning. Det skärper läget ytterligare, och beslutet strider även på annat sätt mot länets intressen.

Jag skulle vilja fråga herr Ahlmark hur han ser på den frågan och om han har några allvarliga tankar på att ta initiativ för att trycka på så att det projektet skall bli av – inte senare utan nu mycket snabbt.

Ett annat projekt som har aktualiserats är mellanriksvägen Kiruna–Narvik, där länsarbetsnämnden kräver byggstart hösten 1977. Har arbetsmarknadsministern för avsikt att göra något för att det projektet skall tidigareläggas?

Utöver alla dessa problem har vi de drastiskt minskade arbetstillfällena som Vattenfall orsakar genom att anläggningsarbeten avslutas.

Vad vill arbetsmarknadsministern göra för att klara de mycket svåra problemen?

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Jag vill framhålla att om man på lång sikt skall lösa sysselsättningsfrågorna i vårt län, både för byggnadsarbetarna och för andra kategorier, krävs det att våra basindustrier byggs ut och förnyas och att förädlingen av skogen, malmen och stålet utökas. Där har den borgerliga regeringen ett stort ansvar.

När det gäller byggarbetsmarknaden och den situation som byggnadsarbetarna har kommit i alldeles oförskyllt, är det viktigt att man inte dröjer för länge med besked.

Jag ställde en fråga till herr Ahlmark: När kommer byggnadsarbetarna att få diskutera med herr Ahlmark om den situation som berörs i brevet från Byggnads till kanslihuset?

Anledningen till den stora oron är i första hand situationen som sådan, men också det besked som man fick när Hammaren-projektet skulle stoppas. Då sade företrädare för den borgerliga regeringen att byggnadsarbetarna skulle stämpla och åka söderut. Och det har verkligen blivit en realitet för dem att de inte har några möjligheter att få arbete på hemmaplan eller i länet, utan de erbjuds arbete på t. ex. Gotland.

Den andra frågan som jag ställde till herr Ahlmark och som jag inte fick svar på gällde energisparande åtgärder såsom husisolering. Vi minns alla från valrörelsen hur den nuvarande statsministern påstod att man kunde spara ungefär 50 % av den energi som åtgår för bostadsuppvärmning genom att förbättra isoleringen. Hela argumentationen gick ut på att man skulle skaffa jobb genom att isolera hus. Hur går det med den saken?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Energibesparande åtgärder genom isolering av hus var uppe till debatt här i förra veckan. Jag går alltså inte nu in på isoleringsfrågorna. Vad gäller innehållet i ett nytt paket för Norrbotten har jag redogjort för att vi hoppas bli klara med det under den här månaden. Vi håller på att gå igenom de projekt som har föreslagits av länsarbetsnämnden och Norrbottendelegationen.

Fru Berglund låtsas som om vi skulle vara ointresserade av basinvesteringarna i Norrbotten. Men vilken var egentligen den första kris som den nya regeringen fick ta itu med i oktober förra året? Jo, det var ju NJA och Stålverk 80! Vi märkte att kalkylerna för Stålverk 80 bara inte höll, utan var en fasad. Och vi fick gå in med 1,8 miljarder kronor för att klara rekonstruktionen av NJA.

Är inte det ett tillräckligt bevis för att den nuvarande regeringen verkligen vill värna om basinvesteringarna i Norrbotten? Vi kommer att fortsätta med det och lägga fram nya förslag för att undvika en annars hotande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna i Norrbotten.

Herr LÖVENBORG (-):

Herr talman! Herr Ahlmark säger att det finns bevis för att den nuvarande regeringen vill slå vakt om basnäringarnas utveckling i Norrbotten, men jag tror liksom de flesta av vårt folk där uppe att han är rätt ensam om den bedömningen. Jag kan ju inte göra annat än konstatera att det inte är Per Ahlmark som anläggnings- och byggnadsarbetarna i det länet skall förlita sig på – här får man inga som helst konkreta besked, och bara halvkvädna visor kan ju byggnadsarbetarna inte leva på!

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen för bygg-
nadsarbetare i
Norrbotten*

Det fanns all anledning till berättigad kritik under den förra regeringens tid, men en sak står då helt klar för mig, och det är att när det blev ett borgerligt styre i landet var det ungefär som att dra ner en rullgardin, framför allt för oss som lever i de nordligaste länen.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Jag låtsas inte någonting, utan den oro jag känner är äkta. Jag delar den oron med många människor i Norrbotten – jag skulle tro att flertalet norrbottningar är väldigt oroliga för vad som kommer att ske där i framtiden. Vad kommer den borgerliga regeringen att göra för dem? Kommer den att stå fast vid det beslut som riksdagen i stor enighet fattade, att man skulle tillförsäkra Norrbotten 2 300 nya arbets-tillfällen?

Den borgerliga regeringen talar om ett metallurgiskt centrum, men jag har ännu inte mött någon som kan tala om vad detta skulle innebära sysselsättningsmässigt och i form av investeringar i Norrbotten. Det är bara så; det är alltså ingenting som jag låtsas, utan jag är verkligen mycket orolig.

När det gäller strukturproblemen inom stålindustrin måste jag säga att lågkonjunktur och strukturproblem inte kan få ödelägga hela vår länsdel. Där måste tas ett ordentligt tag för att lösa strukturproblemen, och det är regeringen som skall göra det.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag har ju hela tiden visat att vi delar oron för sysselsättningsläget i Norrbottens län. Det var därför som vi gick in med denna enorma satsning på 1 800 milj. kr. för att klara rekonstruktionen av NJA. Inte hade vi gått in med 1.8 miljarder kronor om vi inte hade varit oroade för sysselsättningen i Norrbotten. Och inte hade vi fortsatt arbetet med paketet som vi lade fram i januari för att öka sysselsättningen bland byggnadsarbetare med en rad olika projekt, om vi inte varit oroade för hur sysselsättningsläget annars skulle ha kunnat utvecklas!

Och om vi inte hade varit oroade skulle vi naturligtvis inte heller jobba som vi nu gör med ett åttital olika förslag för att öka sysselsättningen bland byggnadsarbetarna, i kontakt med den byggdelegation, där parterna på byggarbetsmarknaden ingår under ledning av statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet.

Vi delar alltså oron för sysselsättningen i Norrbotten. Därför vidtar vi åtgärder. Vi har gjort det, och vi kommer att göra det även i fortsättningen.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Det är bra om ni delar vår oro, men det är viktigt att den borgerliga regeringen då också lämnar konkreta besked om t. ex. hur sysselsättningsproblemen skall kunna lösas på lång sikt. Jag har fortfarande inte fått något besked om när statsrådet Ahlmark har tid att

diskutera de frågorna med Byggnads i Norrbotten.

Jag kan väl bara säga att tidigareläggningen av olika projekt är en utmärkt åtgärd men att en av byggnadsarbetarna i en intervju sagt att vad de nu upplever visserligen är bra men att det ändå bara är som att ge en magnetyl vid en livshotande sjukdom: plågorna dämpas bara något för stunden. Det är därför viktigt att regeringen också arbetar på att finna långsiktiga lösningar på sysselsättningsproblematiken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om negativa konsekvenser av utbildningsbidrag till företag

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr *Fridolfssons* (m) den 13 april anmälda fråga, 1976/77:378, och anförde:

Herr talman! Herr Fridolfsson har frågat mig om jag har uppmärksammat de negativa konsekvenser som utbildningsbidraget, den s. k. 25-kronan, fått när det gäller möjligheter att rekrytera arbetskraft till expansiva företag på vissa orter.

I slutet av januari i år föreslog regeringen en kraftig höjning av stödet till företag som i stället för att permittera låter de anställda gå ut i utbildning. Detta bidrag, den s. k. 25-kronan, har haft mycket god effekt. Under tiden den 1 februari–den 24 april har drygt 75 000 personer i 715 företag beviljats sådan utbildning.

Under tidigare år har många gånger problem uppstått för företag som i en konjunkturbedgång gjort sig av med personal och sedan fått svårigheter att återfå utbildad arbetskraft när en uppgång har kommit. Hjälp till företagen att kunna behålla personalen under en nedgång och dessutom höja utbildningsnivån hos de anställda måste därför vara riktig politik.

I den senaste konjunkturbarometern från konjunkturinstitutet uppgav 27 % av alla industriföretag att de hade brist på yrkesarbetare. Att företag på vissa orter och i vissa branscher har brist på utbildad arbetskraft är ett problem som finns vid såväl hög- som lågkonjunktur. Dessa problem söker vi lösa med olika arbetsmarknadspolitiska medel – arbetsmarknadsutbildning, flyttningssättning m. m. Vi försöker också lösa dem genom att förmå arbetssökande att välja ett yrke som inte är så könsrollsbundet.

Mot den här bakgrunden kan jag inte hålla med herr Fridolfsson om att de expansiva företagens problem på vissa orter är en konsekvens av 25-kronan.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Först vill jag – för undvikande av eventuella missförstånd – säga att jag finner det av regeringen föreslagna och av riksdagen beslutade ut-

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om negativa
konsekvenser av
utbildningsbidrag
till företag*

bildningsbidraget, den s. k. 25-kronan, vara ett riktigt och effektivt grepp i rådande konjunkturläge. Denna uppfattning delar jag med huvudparten av riksdagsledamöterna, och jag skulle tro att stora delar av industrin tycker sammalunda.

Att företag med sysselsättningssvårigheter genom utbildningsbidraget har fått möjligheter att behålla sin arbetskraft upplevs naturligtvis som något positivt. Skulle inte riksdagen ha beslutat om 25-kronan, hade endast en utväg funnits för många företag – nämligen permitteringsförfarandet. Därför tycker jag att den anvisade vägen är riktig och befogad under en övergångstid.

Men det står helt klart – och det är anledningen till min fråga – att utbildningsbidraget slagit snett på vissa orter. Flera expansiva företag har icke haft möjligheter att rekrytera arbetskraft, medan andra företag på orten får utbildningsbidrag för många arbetare för att inte tvingas permittera dem. Det kan ju inte vara riktigt.

Det i vällovligt syfte insatta stödet på 25 kr. i timmen för utbildning av personal i de krisdrabbade företagen får naturligtvis inte försvåra en naturlig övergång av arbetskraft från mindre expansiva företag till företag med brist på arbetskraft – särskilt när det gäller samma ort.

Jag fick ett långt och uttömmande svar på min fråga, och jag är inte direkt bortskämd med så rejäla svar. Jag kan också instämma i statsrådets lovprisning av 25-kronan – den har gjort stor nytta. Men nog måste väl ändå arbetsmarknadsministern hålla med om att vissa negativa konsekvenser har följt i 25-kronans kölvatten. Det finns många exempel på företag som icke kan klara exportorder på grund av arbetskraftsbrist. Det trodde jag att statsrådet var medveten om. På den här punkten skulle det ha varit glädjande med ett klart besked; det finns vissa negativa konsekvenser med 25-kronan, men dem skall vi försöka komma till rätta med.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Herr Fridolfsson börjar med en lovsång till 25-kronan. Han säger att det är ett "riktigt" och "effektivt" grepp, att en majoritet i riksdagen håller med om det och att man upplever 25-kronan som något positivt också i industrin. Hade man inte haft 25-kronan, hade det blivit en massa permitteringar i onödan. Herr Fridolfsson står alltså, såvitt jag förstår, bakom den förda politiken.

Men så kommer en del halvkvädna visor i senare delen av inlägget, nämligen om att 25-kronan har fått negativa konsekvenser. Det är klart, om jag nu skall tolka herr Fridolfsson välvilligt, att om 25-kronan utgår till ett företag där problemen egentligen inte är konjunkturberoende, om företaget inte kan behålla personalen på sikt, och om det samtidigt finns ett annat företag på orten som söker samma typ av arbetskraft, så skulle den i enstaka undantagsfall få en fördröjande effekt. Det måste vi i så fall beklaga. Men det vore intressant om herr Fridolfsson hade några exempel på detta; då får vi titta på de exemplen.

Huvudtanken med 25-kronan är ju följande: Den första försvarslinjen mot arbetslöshet går i företagen själva. Se till att man inte permitterar vid en nedgång! Håll kvar de anställda! Se till att de blir utbildade i det jobb de har – eller något annat – så att de är bättre rustade när orderingången väl börjar komma och konjunkturen har vänt!

Såvitt jag förstår står herr Fridolfsson bakom idelogin när det gäller 25-kronan. Det är bra. Han säger att den har lett till oönskade konsekvenser i några fall. Jag efterlyser då de konkreta fallen, så skall vi titta på dem.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Statsrådet tyckte att jag sjöng en lovsång till 25-kronan, och det är riktigt – det gjorde jag. Och statsrådet Ahlmark kan visst tolka mig välvilligt. Jag tycker 25-kronan var ett bra initiativ.

Men jag påtalade en nackdel i detta förträffliga paket, och den nackdelen var också anledningen till min fråga. Man är säkert inom arbetsmarknadsdepartementet klar över att det, som har framgått av tidningsartiklar och massmedia i övrigt, finns exempel på att expansiva företag på samma ort där utbildningsbidrag utgår har haft svårigheter med att anställa arbetskraft. Jag har ett par tidningar här som beskriver förhållandena och en uppställning från Sveriges Verkstadsförening över ett tiotal företag där man icke kunnat rekrytera arbetskraft. Jag skall skicka över detta material till departementet.

Min positiva inställning till 25-kronan skall inte ifrågasättas. Men för den skull tycker jag att man kan påtala en detalj som noteras som negativ inom industrin.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Vi är i departementet oerhört intresserade av alla negativa detaljer som skulle kunna störa helhetsbilden. Dem vill vi kunna titta noggrannare på. Jag noterar att herr Fridolfsson inte kommer med något sådant exempel utan i stället säger att principerna är riktiga men att det kan bli negativa konsekvenser någon gång. Jag har beklagat om det skulle vara så.

Om det gäller ett företag där svårigheten inte är konjunkturbetonad, där man inte kan behålla personalen på sikt, och om det samtidigt finns ett annat företag på orten som söker samma typ av arbetskraft, som herr Fridolfsson säger, då kan det bli en fördröjande effekt, och det är i så fall beklagligt. Men då måste vi tänka på att företagsutbildningen kommer till stånd efter samråd mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och de fackliga organisationerna. Här har ju också facket en viktig tillsynsfunktion. Och vi måste kunna lita på att facket utnyttjar sitt medinflytande och sitt medansvar.

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om vidgad
bristyrkesutbildning
inom vårdsektorn*

Herr FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Jag har inte tagit upp den här frågan för att störa helhetsbilden. Jag deklarerar än en gång att utbildningsbidraget var ett bra grepp, men att man från industrihåll har påtalat vissa negativa konsekvenser. Det måste, efter vad jag kan förstå, vara av intresse för regeringen att en enskild riksdagsman, som f. ö. sitter i det utskott som behandlat de här frågorna, tar upp problem som företag ute i landet brottas med.

Jag kan naturligtvis ta riksdagens tid i anspråk med att läsa upp de tio à tolv exempel som Sveriges verkstadsförening har skickat över en förteckning på, men det vore kanske att pressa riksdagens arbetsschema för hårt. Jag skall skicka över förteckningen till departementet, så att ni kan titta på den och se om detta är någonting som man kan göra något åt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om vidgad bristyrkesutbildning inom vårdsektorn

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara fru Landbergs (s) den 21 april anmälda fråga, 1976/77:396, och anförde:

Herr talman! Fru Landberg har frågat mig om jag är beredd att vidga bristyrkesutbildningen till att omfatta fler yrkeskategorier inom vårdsektorn.

Bristyrkesutbildningen består av särskilda AMU-kurser som ordnas för yrken med stor brist på arbetskraft. Inom vårdområdet får bristyrkesutbildning f. n. ordnas för följande yrken: sjukvårdsbiträden, biträden för sjukvård och åldringsvård, undersköterskor, arbetsterapeuter, terapibiträden, biträden inom den psykiska barnvården, skötare i psykiatrisk vård, barnskötare, övervakningspersonal, fritidspedagoger och hemvårdare. För dem som är eller löper risk att bli arbetslösa finns AMU-kurser inom ytterligare några vårdyrken.

Jag delar fru Landbergs uppfattning att samhällets utbildningskapacitet för vårdyrken är för liten. Att det är svårt att öka utbildningskapaciteten beror främst på att många utbildningar måste ske helt eller delvis inne på sjukhusen. Man måste utnyttja den utbildade vårdpersonalen som lärare, och eleverna måste få kontakt med det dagliga arbetet. Det behövs alltså ett långsiktigt arbete med att öka utbildningsresurserna. Utbildningsministern har för avsikt att tillsätta en utredning om sjukvårdsutbildning inom högskolan, och gymnasieskolans vårdlinje byggs ut etappvis. Jag delar också fru Landbergs uppfattning att det är angeläget att de som redan är anställda inom sjukvården får möjlighet till vidareutbildning. Huvudansvaret för det ligger hos arbetsgivarna.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

En av anledningarna till att jag ställt frågan är den framställning som arbetsmarknadsstyrelsen gjorde hösten 1976 till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet. Av den framställningen framgår

att ca 900 tjänster för sjuksköterskor/sjukskötare f. n. är vakanta och att bristen på vidareutbildade sjuksköterskor/sjukskötare är särskilt markant inom långtidsvården,

att ca 380 hemvårdsassistenter och lika många ålderdomshemsföreståndare eller biträdande ålderdomshemsföreståndare saknar formell kompetens för sina arbetsuppgifter,

att över 200 laboratorieassistenter saknar formell kompetens för sina arbetsuppgifter,

att många undersköterskor och skötare önskar fortbildning till sjuksköterska/sjukskötare och ålderdomshemsföreståndare. Hösten 1975 sökte 1 210 personer till den kortare utbildningen, tre terminer, till sjuksköterska/sjukskötare, men endast 666 togs in.

Yngre sjuksköterskor visar ringa intresse för arbete inom långtidsvården och åldringsvården. Inför vårterminen 1976 inkom 5 280 ansökningar till de 1 346 utbildningsplatser i vidareutbildningskurserna enligt den nya studieordningen för sjuksköterskor/sjukskötare. Till 546 utbildningsplatser i vidareutbildningskurs för medicinsk och kirurgisk sjukvård inkom 1 064 ansökningar. Till 15 utbildningsplatser för åldringsvård inkom sex ansökningar.

Arbetsmarknadsstyrelsen anförde i den nämnda framställningen att en vidgning av bristyrkesutbildningen i första hand föreslås omfatta fortbildning av undersköterskor och skötare för uppgifter inom långtids- och åldringsvården samt kompletterande utbildning för viss laboratoriepersonal.

Representanter för socialstyrelsen och skolöverstyrelsen samt för Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Svensk sjuksköterskeförening och Svenska laboratorieassistentföreningen ställde sig bakom och tillstyrkte framställningen.

Statsrådet säger i sitt svar bl. a. att huvudansvaret ligger hos arbetsgivarna. Det är de som står bakom AMS framställning! Får jag tolka svaret, eftersom det andas en positiv inställning, så att arbetsmarknadsministern kommer att bifalla den här framställningen, som AMS gjorde i september 1976.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Fru Landberg har helt rätt i att det här är ett mycket viktigt problem. Det kommer att bli allt viktigare genom att behovet av vård ökar i vårt samhälle mycket snabbt. Personalbehovet på vårdsektorn har vuxit kraftigt på senare år. Det blir likadant i framtiden.

Det kommer därför att finnas ett stort behov av nyrekrytering till vård-

*Om vidgad
bristyrkesutbildning
inom vårdsektorn*

yrkena. Då är det två problem som är centrala.

Det ena är: Hur skall vi kunna utbilda alla de människor som behövs i vården? Det andra är: Hur skall vi stimulera dem som fått utbildning att stanna kvar i yrket?

I dag är vårdutbildningen splittrad och på flera punkter föråldrad. Utbildningsministern kommer därför, som jag meddelade i mitt svar, att inom de närmaste veckorna tillsätta en utredning om vårdutbildningar inom högskolan. Det är det slaget av utbildningar som fru Landberg främst tycks avse med sin fråga. Den utredningen kommer med förtur att ta upp frågorna kring praktiktjänstgöring, som under lång tid varit flaskhalsen i utbildningsplaneringen. Den kommer naturligtvis också att ta upp andra problem, som fru Landberg delvis snuddade vid.

Men vi får inte glömma att det inte bara gäller att utbilda ny personal. Det gäller också att se till att de som utbildas inte lämnar sitt yrke. Om de sjuksköterskor som av brist på barnomsorg eller av andra skäl inte är yrkesverksamma skulle återgå i tjänst på heltid eller deltid, skulle sjuksköterskebristen minska högst betydligt. Inom arbetsmarknadsutbildningens ram finns ju reaktiveringskurser för sjuksköterskor, och de har varit av stort värde för dem som velat återgå till yrket men inte kunnat eller vågat, därför att de under några år har tappat kontakten med sitt jobb.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Jag får tolka det senaste svaret så, att arbetsmarknadsministern inte kommer att bifalla den framställning som gjorts från AMS till arbetsmarknadsministern – en framställning stödd av alla de organisationer som jag räknade upp och t. o. m. fackliga organisationer. Det kommer i så fall att innebära att de människor som i dag arbetar inom sjukvården och som saknar formell utbildning, men som skulle kunna ges bristyrkesutbildning inom de här sektorerna som nu är trånga, inte kan fylla dessa luckor.

Kommer arbetsmarknadsministern att bifalla den här framställningen eller inte? Om arbetsmarknadsministern gör det kan man omedelbart hjälpa till att minska bristen på utbildad arbetskraft. Om vi finge fler sjuksköterskor skulle också annan sjukvårdspersonal få jobb. Nu hindras de genom att det inte finns utbildade sjuksköterskor.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Vad fru Landberg delvis talar om är en förhållandevis lång utbildning på eftergymnasial nivå. För ungefär två år sedan behandlade riksdagen ingående frågan, om man skulle anordna arbetsmarknadsutbildning på högskolenivå. Den gamla regeringen gjorde då följande uttalande, som riksdagen godkände:

”Detta behov bör --- mötas främst med särskilt anordnade kurser. Dessutom bör i undantagsfall även korta yrkesinriktade reguljära kurser kunna utnyttjas. --- Det vore --- i allmänhet inte förenligt med

arbetsmarknadsutbildningens allmänna inriktning och avgränsning mot annan utbildning att låta den omfatta mångåriga studievägar.”

Men självfallet kommer den nya regeringen också att vidta åtgärder som kan visa sig lämpliga på kort sikt. Bristyrkesutbildningens omfattning omprövas fortlöpande. Om det skulle visa sig möjligt att genom särskilda bristyrkesutbildningar öka utbildningen till sjuksköterskor avsevärt mer än vad som kan åstadkommas på annat sätt, är jag beredd att överväga det.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Jag förstår att arbetsmarknadsministern med sitt svar menar att han har en helt annan uppfattning än socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Kommunaltjänstemannaförbundet, Svensk sjuksköterskeförening och Svenska laboratorieassistentföreningen när det gäller den vidareutbildning av personalen som begärts i AMS framställning. Det innebär såvitt jag kan förstå att arbetsmarknadsministern kommer att avslå den framställning som gjorts av AMS, och det beklagar jag. Det kommer samtliga dessa organisationer också att beklaga. Det är nämligen mycket sällan som samtliga dessa organisationer träffar en överenskommelse för att få till stånd en bristyrkesutbildning.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det som gjorde fru Landberg ledsn var ett direkt citat av vad den gamla regeringen skrev om arbetsmarknadsutbildning. Jag citerade bara ur en proposition som avgavs till riksdagen 1975 och som riksdagen då ställde sig bakom – propositionen 1975:45 s. 81–21. Det är alltså ingenting att bli upphetsad över.

Jag sade också att vi är beredda att vidta åtgärder som kan visa sig lämpliga även på kort sikt. Och jag upprepar: Bristyrkesutbildningens omfattning omprövas fortlöpande. Skulle det visa sig möjligt att genom särskilda bristyrkesutbildningar öka utbildningen till sjuksköterskor avsevärt mer än vad som kan åstadkommas på annat sätt är jag beredd att överväga det.

Jag har också visat på vilket sätt vi jobbar för att få fler sjuksköterskor. Jag har pekat på utredningen, som skall arbeta med förtur för att se till att flaskhalsarna minskar. Och jag har pekat på de reaktiveringskurser som redan finns inom arbetsmarknadsutbildningens ram.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
3 maj 1977

Om strukturomvandlingen inom gummiindustrin

Herr industriministern ÅSLING erhöill ordet för att besvara herr *Håkanssons* i Trelleborg (s) den 25 mars anmälda fråga, 1976/77:349, och anförde.

Herr talman! Herr Håkansson i Trelleborg har frågat mig på vilket sätt kommunerna deltar i utredningsarbetet rörande gummivaruindustrin.

Regeringen gav i december 1976 statens industriverk i uppdrag att utreda vissa frågor rörande gummivaruindustrin. Enligt uppdraget skall verket i utredningsarbetet låta sig biträdas av en särskild referensgrupp med representanter för bl. a. berörda myndigheter och organisationer.

Givetvis är utredningens arbete av stort intresse för berörda kommuner, och det är angeläget att industriverket på lämpligt sätt samråder med dessa i utredningsarbetet. Jag förutsätter att detta kommer att ske på ett tillfredsställande sätt.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är en debatt som jag hade med industriministern den 25 november i fjol. Den utmynnade i ett uttalande där industriministern sade: "Den nya regeringens inriktning på en decentraliserad näringspolitik, som framgår av regeringsdeklarationen, gör det självklart att kommunerna deltar i detta samrådsarbete."

Inbjudna till det samrådsarbete som industriministern hänvisar till i sitt svar är enligt ett PM från riksdagens upplysningstjänst: Arbetarskyddsstyrelsen, industridepartementet, kommerskollegium, LO, styrelsen för teknisk utveckling, SAF, Svenska fabriksarbetareförbundet, Sveriges Gummiindustriförening, SIF, TCO och överstyrelsen före ekonomiskt försvar. Direktiven för den här referensgruppen finns i form av ett pressmeddelande.

Det skulle i och för sig vara intressant att föra en diskussion med industriministern om gummiindustrins utveckling, strukturförändring etc., men det var inte detta frågan gällde – den gällde kommunernas roll i utredningen. Hur stämmer statsrådets uttalande i dag med hans uttalande i den senaste debatten och med verkligheten? Det har ju hänt en del. Håller den skisserade tidsplanen att en första lägesrapport skall presenteras sommaren 1977? Hur blir eller hur är formerna för utredningsarbetets bedrivande?

Jag har alltför ofta i olika sammanhang tvingats konstatera att kommunerna i näringslivsfrågor tyvärr har tvingats att spela den passive åskådarens roll. Låt mig bara helt kort påminna om att det finns företag inom gummiindustrin som har tappat 1 000 arbetstillfällen på några få år. Och det finns kommuner som har ett så ensidigt näringsliv att det i allt väsentligt består av en ytterst dominerande gummiindustri. Ser man detta mot den tämligen självklara bakgrunden att en av hörnpelarna i den kommunala ekonomin, om än mest indirekt, är näringslivet, skall

vi väl inte nu behöva utveckla effekterna för kommunerna. Därför måste kommunerna ges en plats i referensgruppen.

Jag ber att få tacka för svaret även om det inte helt stämmer med innehållet i det tidigare lämnade svaret. Berörda kommuner kan inte vara nöjda med den reviderade uppfattning som kan beskrivas med den nu rätt berömda satsen "vi nådde inte ända fram". När utredningen nu pågår får man bara hoppas att den inte skall sluta i det nästan lika välkända uttalandet "lycka till", utan att den skall leda till snabba och positiva resultat för näringen och därmed för sysselsättningen och kommunerna. Den senare förhoppningen tycks industriministern och jag dock vara helt överens om.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill understryka vad jag har sagt i mitt svar till herr Håkansson i Trelleborg, att kommunerna kommer att bli delaktiga i detta utredningsarbete. Om vi skulle ha följt herr Håkanssons recept och utsett en representant för kommunerna i referensgruppen, hade naturligtvis de kommuner som inte blivit företrädade där känt sig vid sidan om utredningsarbetet. Metodiken måste i stället vara den att referensgruppen tar kontakt med representanter för alla berörda kommuner. Även om det finns en viss koncentration inom gummiindustrin, finns det ändå ett stort antal mindre företag. Även de kommuner där dessa är verksamma bör självfallet få säga sitt inför referensgruppen.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Jag tycker att vi skall hålla oss till hur själva sakfrågan skall hanteras. Jag har bara noterat att i den förra diskussionen sades det att det är självklart att kommunerna skall delta i det här samrådsarbetet, medan det i dag sägs att det är angeläget att industriverket på lämpligt sätt samråder med kommunerna i utredningsarbetet. Det är som jag ser det en viss skillnad mellan dessa båda uttalanden.

Jag skall inte föra diskussionen vidare, men det hade varit fullt möjligt att Kommunförbundet hade fått svara för den kommunala samordningen till fördel för kommunernas roll och inflytande i själva utredningsarbetet.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tror att herr Håkansson i Trelleborg inte känner till hur frågan upplevs i kommunerna. Kommunerna har ett legitimt behov att direkt delta i detta arbete. Om vi valt herr Håkanssons modell skulle kommunerna ha varit representerade av mer än ett tiotal ledamöter, och det är inte praktiskt möjligt. Vi har också en tidsplan att följa. Därför är det bättre att det kommunala samrådet får ske från kommun till kommun i regi av denna arbetsgrupp och den personal som sköter utredningen i industriverket.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om ett prototyp-
stälverk i Vikmans-
hyttan*

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Nyquists (s) den 13 april anmälda fråga, 1976/77:377, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till ett statligt åtagande för ett prototypstälverk av visst utförande, att uppföras exempelvis i Vikmanshyttan.

Som herr Nyquist anför i sin fråga är jag mycket intresserad av de projekt som pågår för nya stålframställningsprocesser. Ett av det mest framåtsyftande är det som har presenterats av professorerna Eketorp och Strandell. Mitt intresse delas av styrelsen för teknisk utveckling som f. n. stödjer en första utredande fas av projektet.

Projektet innebär inte enbart en studie av stålprocessen som sådan utan också ett försök till optimering av hela arbetsprocessen, inkl. transporter, miljö och sysselsättningsaspekter.

Jag vill emellertid understryka att projektet ännu befinner sig i sin förberedande fas. Något underlag för ett beslut om byggande finns f. n. inte. Möjligheterna att successivt ta till vara utvecklingsresultaten skall dock självfallet beaktas.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag ser mycket positivt på att styrelsen för teknisk utveckling har engagerat sig i detta projekt. Jag kommer att med stort intresse följa utvecklingsarbetet. När utvecklingsresultaten föreligger får frågan om statligt stöd för att överföra resultaten till praktisk användning prövas.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Enligt länspressen uppe i Dalarna skulle industriministern för någon tid sedan ha sagt att mycket av dagens problem inom svensk industri härrör från att den tekniska utvecklingen gått ifrån de svenska företagen. Den presenterade idén med en helt ny teknik för smältprocessen – energisnål och snabb – ansågs visa en ny väg. I svaret i dag säger industriministern att den innebär "ett försök till optimering av hela arbetsprocessen, inkl. transporter, miljö och sysselsättningsaspekter".

För min del är jag beredd att instämma i den uppfattningen, givetvis under förutsättning att projektet håller vad det lovar. Men det måste ju provas fram, helst skalenligt.

Svenskarna har ju under årens lopp på sitt sätt utvecklat bessemermetoden, elektrostålugnarna och kaldougnarna. Det vore ett avgjort steg framåt om tillverkningsprocessen för stål ytterligare kunde avkortas och bli både snabbare, energisnålare och kanske t. o. m. miljövänligare. Vi kunde då få se en ny kapitalkostnadskurva, och det vore ju en intressant sak.

Mot den bakgrunden tycker jag att svaret är litet vagt formulerat när det sägs att det ännu inte finns något beslut om byggande. Projektet befinner sig visserligen ännu på experimentstadiet, men jag tycker ändå

att svaret kunde ha slutat i ett besked om att detta arbete på något sätt skall stimuleras utöver vad STU f. n. gör.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Här tillämpas den arbetsordningen att så länge ett projekt av den här karaktären är föremål för utveckling, är det styrelsen för teknisk utveckling som har tillsynen över och även resurser att stödja dylika projekt. Så snart projektet är realiserbart i praktisk användning, får man ta över det i andra former, och då kan det bli en del av näringspolitiken och industripolitiken.

Så snart denna nya process visar sig praktiskt användbar är jag, som jag framhållit i svaret, beredd att förelägga riksdagen förslag om formerna för att realisera projektet.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Enligt forskarna kan man i denna process använda både fosforhaltig malm och lågvärdigt kol. Den reaktorsnabba processen ger också metanol. Man kan hålla med de båda förslagställande teknikerna om att forskning i löpande produktion, där man prövar nya stålqualiteter, finns i alltför liten utsträckning i Sverige.

Dessutom kanske ett skalenligt försök skulle ge möjlighet för arbetarna att för första gången få vara med om att planera och bygga den industri de skall jobba i. Det är just vad Vikmanshyttarbetarna vädjat om på första maj.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om hotet mot stålindustrin i Eskilstunaområdet

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr *Gustavssons* i Eskilstuna (s) den 22 mars anmälda interpellation, 1976/77:120, och anförde,

Herr talman! Herr Gustavsson i Eskilstuna har frågat mig om jag är beredd att när det gäller Gränges Nyby medverka till åtgärder som tar sikte på hela sysselsättningssituationen i Eskilstunaområdet.

Att den svenska stålindustrin befinner sig i en situation där strukturella förändringar är nödvändiga för att branschen skall kunna öka sin internationella konkurrenskraft synes flertalet bedömare vara överens om. Detta gäller inte minst inom det produktområde där Gränges Nyby är verksamt, dvs. produktionen av rostfritt stål. Bl. a. finns det starka skäl som talar för en ökad samverkan mellan företagen i branschen.

Regeringen är beredd att stödja en ökad samordning inom stålindustrin. Jag har tidigare framhållit att strukturomvandlingen dock måste få en sådan utformning och ske i sådan takt att det ges möjligheter att bereda sysselsättning åt de anställda som berörs. Där så krävs måste kraftfulla

arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder sätts in.

Branschutvecklingen inom stålindustrin måste formas i nära samråd mellan alla berörda parter. För att aktivt arbeta med olika frågor i samband med de strukturella förändringar som kan aktualiseras inom stålindustrin har nyligen tillkallats en särskild arbetsgrupp. Arbetsgruppen skall sålunda medverka i arbetet med att utforma erforderliga åtgärder från samhällets sida för att åstadkomma önskvärda förändringar i vad avser bl. a. ägarförhållanden och produktionsinriktning. Gruppen skall vidare belysa de branschpolitiska, regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga konsekvenserna av olika utvecklingsalternativ och överväga vilka särskilda åtgärder som kan komma att krävas för att säkra sysselsättningen på berörda orter. I gruppen ingår representanter för regeringskansliet, de fackliga organisationerna samt branschorganisationerna. Arbetet med analyser av näringslivets sammansättning och utvecklingstendenser samt arbetsmarknadssituationen i de aktuella kommunerna har redan inletts.

Arbetsgruppen kommer att löpande hålla kontakt med berörda kommuner och länsstyrelser. Gruppens arbete syftar sålunda till att göra de mera övergripande bedömningarna av sysselsättningsituationen i berörda kommuner som herr Gustavsson efterlyser för Eskilstunas del. Där- efter får behovet av arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder prövas.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation. I den del av svaret som är en branschöversikt betonar statsrådet de starka skälen för ökad samverkan inom stålbranschen och anmäler regeringens beredvillighet att stödja erforderlig samordning. Hur långt regeringen kan tänka sig gå säger inte statsrådet något om, men jag har heller inte frågat. Jag har observerat såväl restriktiva som långtgående uttalanden om graden i de samhälleliga engagemangen från regeringsledamöters sida. Här vill jag notera ett par positiva inslag i svar som jag fått på frågor till herr Åsling. Det ena är det jag fick i förra interpellationsdebatten i ärendet, då herr Åsling uttalade att det statliga stödet kunde ske med staten som kreditgivare eller som direkt aktiv ägare. Det aktiva ägarskapet utesluter väl minoritetsposter utan inflytande.

Att fackföreningsrörelsen kommer med i en arbetsgrupp som skall verka för erforderliga samhällsåtgärder i riktning mot förändrade ägarförhållanden och produktionsinriktning tycker jag är bra. Det måste innebära att man inom fackföreningsrörelsen ansett sig ha fått garantier för att regeringen för sin del inte bara anser sig själv ha en åskådarroll utan ansvar och engagemang. Vissa yttranden utanför riksdagen har ju väckt fruktan för detta. När det gäller stålindustrin är det ju främst fackföreningsrörelsen som varit vaken för de krav som utvecklingen skulle komma att ställa. Redan år 1971 började t. ex. Metallindustriarbetareförbundet kräva planmässigt samordnade investeringar samt marknadsföring och

*Om hotet mot
stålindustrin i
Eskilstunaområdet*

utvecklande av nya produkter för att ge sysselsättning när den gamla produktionen sviktat.

Att statsrådet Åsling inte väjer undan för behovet av förenklingar i ägandeförhållandena i riktning mot ett ökat statligt ägande skall räknas honom till godo. Men jag utgår ifrån att statsrådet är medveten om att det inom näringslivet finns raska gossar som inte har sysselsättningen som ledstjärna, utan för vilka vinsten är allt, och de kan tänkas vilja föregripa herr Åsling och hans arbetsgrupp med fusioner som ligger i linje med deras målsättningar – jag kan illustrera vad jag menar med tre namn: Vikmanshyttan, Uddeholm och Stora Kopparberg. Även på denna punkt tolkar jag dock herr Åsling positivt, och jag läser in i protokollet att jag fått ett besked om att något sådant inte skall få ske. Jag är tacksam för ett bestyrkande av att min tolkning härvidlag är riktig, eftersom det är angeläget för de anställda att få ett otvetydigt besked om att det statliga engagemang som nu anmälts innebär att en total samhällsbedömning skall få bli vägledande vid eventuella förändringar.

I detta avseende inskränker jag mig inte till att bara avse Gränges Nyby, men jag utesluter inte det företaget. Det har nämligen förekommit en del tidningsuppgifter om att vissa krafter skulle skära pipor i vassen genom att förse sig med de bästa bitarna, vilket skulle medföra nedläggning av resten. Det vore bra om statsrådet kunde bekräfta att det inte kommer att bli fråga om något sådant.

I dagens interpellationssvar säger statsrådet att de strukturförändringar som måste till inte får gå fortare än att det går att få fram nya jobb och att kraftiga arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska åtgärder måste sättas in där så krävs. Det låter positivt. Detsamma måste sägas om att arbetsgruppen skall arbeta i god kontakt med berörda kommuner och länsstyrelser och efter genomlysning av sysselsättningssituationen ge underlag för arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder. Sammantaget och mot bakgrund av den krympning av Eskilstunaområdets försörjningsbas som jag har beskrivit i min interpellation måste detta tolkas som ett jakande svar på min fråga, om statsrådet när det gäller Gränges Nyby är beredd att medverka till åtgärder som tar sikte på hela sysselsättningssituationen i Eskilstunaområdet. Statsrådet kunde dock ha varit något mer konkret på denna punkt. Förutsättningarna är sådana att det hade varit möjligt att utan att föregripa något väsentligt i andra sammanhang ge ett klart besked om att Gränges Nyby skall ges möjligheter att leva vidare. Ligger det ett sådant besked i det svar jag har fått från statsrådet Åsling?

Som arbetsmarknadsstrukturen ser ut på åtskilliga håll tycker jag att industriministern i likhet med mig närmast bör uppleva det som en lättnad att Gränges Nyby och därmed en god del av Eskilstunaortens arbetsmarknad faktiskt kan lyftas ut ur den just nu svåraste problembilden genom vissa måttliga stödåtgärder.

Efter det att specialstålsutredningen presenterades i mitten av mars och jag som en följd därav ställde min interpellation har nämligen, som

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om hotet mot
stålindustrin i
Eskilstunaområdet*

statsrådet vet, vid Gränges Nyby utretts alternativa möjligheter att stärka företagets konkurrenskraft. Därvid har framkommit att man genom en investering i en s. k. stränggjutningsanläggning väsentligt kan sänka tillverkningskostnaderna och i kombination med den redan beslutade investeringen i Surahammar skapa en tillverkning av kallvalsad rostfri plåt som blir den effektivaste i Sverige och jämförbar med utländska konkurrenters. Kallvalsad rostfri plåt kommer icke att vara någon höglönsam produkt men ändå av stor betydelse för Sverige, inte minst genom den produktion av svetsade rör som Nyby och andra företag har.

Det måste erkännas att Gränges Nyby i samverkan med de anställda trots stora personalreduceringar på ett ansvarsfullt sätt har skyddat systerföretaget samtidigt som man haft en extremt dålig lönsamhet. Man bedömer sig inte ha möjlighet att utöver detta genomföra den beskrivna investeringen, om inte lokaliseringstöd beviljas för densamma med ett belopp på ca 70 milj. kr. Att fortsätta tillverkningen på det sätt som sker i dag bedömer man inte som möjligt ur företagsekonomisk synpunkt. Och alternativet till stränggjutning är att köpa varmband på marknaden, vilket i sin tur försämrar Sveriges betalningsbalans med ca 100 milj. kr. och ger 500 färre arbetstillfällen vid Gränges Nyby. Investeringen i stränggjutning skulle även, framhåller man, påverka Surahammar positivt och ge ca 75 fler arbetstillfällen. Övriga konkurrenter i Sverige kommer endast att påverkas ytterst marginellt.

Ett aktivt stöd för dessa planer innebär självfallet inte att problemen är ur världen för evigt, men såvitt jag kan förstå skulle det ge ett för alla parter värdefullt rådrum under något tiotal år.

Herr statsråd! Har regeringen i nuvarande läge, när stålbranschen i övrigt visar upp så många problem, råd att avstå från att medverka till detta rådrum?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Gustavsson i Eskilstuna tar här upp två skilda frågor. Den första är den principiella frågan hur det statliga engagemanget i stålindustrin skall utformas för att bidra till den som vi nu är på det klara med nödvändiga strukturförändringen. Och där vill jag säga att vi skall låta de förhandlingar som redan har inletts ha sin gång, innan vi tar upp den frågan till mera ingående diskussion. Den metodik som förespråkar att man redan innan förhandlingarna startar, eller innan de gått in i ett avgörande skede, preciserar vad man vill nå i form av andelar i ägande- och ägarengagemang är att föregripa förhandlingarna. Det är en felaktig förhandlingstaktik och förhandlingsstrategi. Jag tror att man här måste gå till verket förutsättningslöst. Och jag är för min del beredd att utan hänsyn till förutfattade meningar eller gamla dogmer medverka till ett statligt engagemang i stålindustrin på den nivå som blir nödvändig för att rädda en utvecklingsduglig stålindustri åt framtiden och för att slå vakt om sysselsättningen. Låt oss alltså återvända till diskussionen om ägarengagemanget när den dagen är inne.

När det sedan gäller den mera speciella fråga som herr Gustavsson tagit upp i sin interpellation, alltså framtiden för Gränges Nyby, är jag i allt väsentligt överens med herr Gustavsson om bedömningen av företaget som industriell enhet och de tänkbara tekniska förändringar och utvecklingsfaser som skulle vara möjliga i Gränges Nyby.

Men nu är situationen den att företaget inte mer än mycket preliminärt har anmält sina önskemål om statlig medverkan. Från industridepartementets sida har vi uppmanat Gränges Nyby att hålla en nära kontakt med den speciella arbetsgrupp som i samband med förhandlingarna skall bevaka struktur- och arbetsmarknadsfrågorna. Vi får alltså tillfälle att bedöma dessa frågor när Gränges Nyby inför arbetsgruppen mera precist har angivit sina synpunkter och framställt sina krav på samhällets medverkan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder för att bistå spansk oppositionspolitiker

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr *Lidboms* (s) den 31 mars anmälda fråga, 1976/77:365, och anförde:

Herr talman! Herr Lidbom har frågat mig vad utrikesdepartementet hittills har gjort och avser göra för att bistå spanske medborgaren José Luis Rodriguez.

Rodriguez anhölls den 1 mars 1977 i Förbundsrepubliken Tyskland med anledning av en Interpol-efterlysning. Han hölls härefter i häkte i Lübeck i avvaktan på att han skulle begäras utlämnad till Spanien.

När utrikesdepartementet fick kännedom om att Rodriguez hade anhållits och förvarades i häkte, instruerades omgående generalkonsulatet i Hamburg, till vars distrikt Lübeck hör, att till de tyska myndigheterna framföra att Rodriguez redan hade lagförts och dömts i Sverige för det brott för vilket han nu kunde komma att begäras utlämnad till Spanien. Generalkonsulatet skulle vidare framhålla att Rodriguez hade avtjänat det ådömda straffet och att han hade gjort ansökan om amnesti som prövades av de spanska myndigheterna. Generalkonsulatet anmodades att särskilt understryka att Rodriguez innehade svenskt resedokument enligt 1951 års Genève-konvention om flyktingars rättsliga ställning. Generalkonsulatet framförde dessa uppgifter och lämnade samtidigt en redogörelse för Rodriguez och hans familjs situation i Sverige samt för huvuddragen i den svenska domen.

Jag vill också nämna att utrikesdepartementet såg till att Rodriguez fick juridiskt biträde och att kostnaderna härför förskotterades av svenska staten. Generalkonsulatet hade efter anhållandet fortlöpande kontakt med vederbörande tyska myndigheter och med den advokat som biträdde Rodriguez. En tjänsteman från generalkonsulatet besökte denne i fängelset.

Genom ambassaden i Bonn informerades det tyska utrikesministeriet

*Om åtgärder för att
bistå spansk
oppositionspolitiker*

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
bistå spansk
oppositionspolitik*

om de på svensk sida kända fakta i ärendet. Ambassaden hade under ärendets gång förbindelse med både utrikes- och justitieministeriet. Vidare inhämtade ambassaden i Madrid efter instruktion från departementet upplysningar om frågans läge i Spanien.

Den 13 april beslöt den tyska domstolen försätta Rodriguez på fri fot. Då utlöpte den frist som domstolen hade fastställt för ingivande av utlämningsframställning på diplomatisk väg. Någon framställning hade inte inkommit till de tyska myndigheterna.

Herr LIDBOM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret.

När jag ställde den här frågan i slutet av mars hade den kanske en annan fräschör. Då satt José Rodriguez i häkte i Lübeck med anledning av en efterlysning av Interpol. Man visste så att säga inte vilket öde som väntade Rodriguez, om han skulle bli utlämnad till Spanien eller inte. Nu vet vi att han är på fri fot och återbördad. Det gör ju att jag egentligen inte har någon anledning att här i dag föra en diskussion med utrikesministern om fallet Rodriguez. Det var visserligen så, att José Rodriguez och hans familj enligt tillgängliga uppgifter kände sig övergivna av Sverige och skulle ha önskat en effektivare hjälp, men jag är för min del helnöjd med det svar som utrikesministern har lämnat i det stycket. Jag tycker mig kunna utläsa av svaret att utrikesministerns principinställning är att en politisk flykting som har fått fristad i Sverige skall i sådana här situationer få all tänkbar assistens, ungefär på samma sätt som en svensk medborgare. Om vi är överens på den punkten är det det viktigaste för dagen och jag är nöjd.

Jag skulle möjligen vilja beröra en annan sak, och häri ligger inte den minsta förebråelse. Det är en liten reflexion som man kan göra i detta fall. José Rodriguez kom ju till Sverige som flykting och begärdes utlämnad av de spanska myndigheterna för ett försök till bankrån. Den dåvarande regeringen vägrade att lämna ut honom. Riksåklagaren lät åtala Rodriguez, som för detta försök till bankrån dömdes till ett fängelsestraff i Sverige. Han avtjänade också det fängelsestraffet här. Det lär vara så, att det var samma försök till bankrån som låg bakom Interpols efterlysning och Rodriguez rätt långa tid i häkte. Man skulle kunna tycka att Rodriguez borde ha varit avförd från Interpols register för rätt länge sedan. Om verkligen precis samma brott låg bakom efterlysningen, borde några uppgifter under mellantiden ha nått Interpol om att han redan avtjänat straffet för det brott som föranlett Interpols efterlysning. Därmed borde han också ha avförts från Interpols register. Det är möjligt att det enligt kutym och gällande regler egentligen är spanjorerna som borde ha upplyst om förhållandet, men det hade kanske också varit bra om vi från svensk sida hade lämnat sådana informationer till Interpol att det inte behövt bli någon häktning över huvud taget.

Tisdagen den
3 maj 1977

Om en kampanj mot dödsstraffet

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr *Lidgards* (m) den 20 januari anmälda interpellation, 1976/77:80, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lidgard har i en interpellation till statsministern ställt frågan om han är villig att medverka till att vårt land tar initiativet till en kampanj mot dödsstraffet, som är avsedd att få internationell räckvidd. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Självfallet delar jag herr Lidgards syn på dödsstraffet och hans indignation inför de avrättningar som förekommer runt om i världen. Dödsstraffet är ovärdigt ett civiliserat samhälle och är den svåraste kränkningen av människovärdet.

Tyvärr måste vi emellertid konstatera att vi i internationella sammanhang får oerhört litet gehör för vår uppfattning i dessa frågor. Herr Lidgard har själv erfarenheter av de svårigheter som förelåg när dödsstraffet för inte så länge sedan behandlades i Europarådets parlamentariska församling. I FN är problemen ännu större. Vi talar dess värre ofta för döva öron när vi vädjar om humanitet och respekt för människovärdet innebärande avskaffande av dödsstraffet. Det gäller att upplysa den allmänna opinionen i dessa frågor. Vi har sett exempel på hur människor har demonstrerat och krävt dödsstraff för någon som begått svåra våldsbrott. Enligt vår uppfattning kan emellertid inte det mest avskyvärda brott motivera att människor klippar av en annan människas livstråd.

Som herr Lidgard själv påpekar har Sverige vid många tillfällen sökt vara pådrivande i kampen mot dödsstraffet. Det var bl. a. på svenskt initiativ som FN:s generalförsamling 1968 och 1971 antog ett par viktiga resolutioner rörande dödsstraffet. I den senare resolutionen uppställs som en målsättning att staterna skall gradvis minska antalet brott som är belagda med dödsstraff. Det sägs också att slutmålet skall vara ett fullständigt avskaffande av detta straff.

Men verkligheten är inte så ljus. Man kan inte ens med säkerhet säga att utvecklingen går mot en minskad användning av dödsstraffet. På många håll ökar i stället användningen av detta straff, särskilt i tider av politisk oro eller tilltagande våldsbrottslighet.

Det hängivna arbete som bedrivs av enskilda och organisationer i syfte att skapa en opinion mot dödsstraffet är mycket betydelsefullt och har regeringens fulla stöd.

Regeringen kommer att noggrant undersöka möjligheterna att på nytt aktualisera dödsstraffsfrågan på det internationella planet. En möjlighet, som vi f. n. överväger, är att ta upp frågan i FN med sikte på att få den behandlad vid FN:s sjätte kongress för förebyggande av brott och behandling av brottslingar, som skall anordnas 1980. Det är ännu för tidigt att säga om denna väg kommer att visa sig framkomlig. Herr Lidgard kan vara förvissad om att vi kommer att pröva de möjligheter som står oss till buds för att avskaffa dödsstraffet.

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om en kampanj
mot dödsstraffet*

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för det svar som jag har fått på min fråga om regeringen möjligen skulle kunna tänka sig att vårt land tog ett initiativ till en kampanj mot dödsstraffet, en kampanj som enligt min uppfattning måste få en internationell räckvidd. Jag måste säga att jag är mycket tacksam för den positiva grundsyn på angelägenheten av dödsstraffets avskaffande som kommer till uttryck i svaret, inte minst när utrikesministern slår fast att dödsstraffet är ovärdigt ett civiliserat samhälle och utgör den svåraste kränkningen av människovärdet. Jag är också glad åt att fru Söder delar min indignation över de avrättningar som förekommer runt om i världen.

Det var den amerikanska avrättningen i mitten på januari detta år som blev den då aktuella bakgrunden till den interpellation som jag ställde. Naturligtvis riktade sig i första hand min indignation mot avrättningen som sådan och mot det meningslösa och avskyvärda skådespel som hade föregått själva exekutionen men också mot de hysteriska och förnedrande scener från denna som förmedlades bl. a. av televisionen. Jag tycker att man där fick avslöjat för sig bättre än på många andra sätt vilka hemska instinkter som är förborgade i människan och vilken sensationslystnad som kan komma till uttryck vid sådana här tillfällen.

Sedan dess har vi fått tillfälle att ta del av två andra händelser, som i mänsklig förnedring inte står den amerikanska tragedin mycket efter, trots att inga dödsstraff utdömdes eller kunde utdömas. Jag tänker på de människor som, aningslöst hemfallna åt ingenting annat än sitt hämndbegär, en öga-för-öga-, tand-för-tand-mentalitet av gammaltestamentligt slag, ropade på dödsstraff i samband med en fransk mordrättegång och nu senast också i Tyskland i samband med Stuttgartdomarna. Och ropen och kraven på dödsstraff kommer att fortsätta. Det framgår också av interpellationssvaret. Man måste såvitt jag förstår göra något åt detta och man måste göra det med kraft och allvar, om man vill bryta trenden.

Jag vill tacka för uppgiften att regeringen överväger att ta upp frågan i FN i syfte att få den behandlad vid FN:s sjätte kongress för förebyggande av brott och behandling av brottslingar.

Naturligtvis har jag lagt märke till att inte ens utrikesministern känner sig riktigt säker på att det är en framkomlig väg. Men om jag inte är felunderrättad, utgår den femårsperiod under vilken FN-sekretariatet skall undersöka utvecklingen av dödsstraffet, just 1980, och det kanske på något sätt kan vara ett stöd för den svenska regeringen, om den vill ta upp saken. Frågan är ju särskilt aktuell just då.

Men detta senare är trots allt en sorts teknikaliteter. Jag tror att det viktigaste som sägs i interpellationssvaret är utrikesministerns konstaterande att det gäller att upplysa den allmänna opinionen. Men det har man ju hållit på med i ett par hundra år. Noga räknat tog det väl 100-110 år i vårt eget land från det att någon juristprofessor 1861 började diskutera dödsstraffets avskaffande i en uppsats och fram till dess att man verkligen

fattade ett beslut om saken. Det finns kataloger av, låt mig kalla det dödsstraffets för och dödsstraffets emot, men såvitt jag förstår har de aldrig lett till något resultat. Det är saker som har diskuterats jurister emellan och kanske ibland förts ut till allmänheten, men inte på ett sådant sätt att den allmänna opinionen verkligen har skakats i sitt innersta av dödsstraffets förfärlighet.

Utrikesministern hänvisar till min egen privata lilla erfarenhet av svårigheterna i utrikespolitiska sammanhang att vinna gehör för sina synpunkter och önskemål, ja, t. o. m. att det kan vara svårt att få i gång en seriös diskussion.

I Europarådet försökte jag vid ett tillfälle att argumentera ungefär efter de linjer som vi har följt här i Sverige och som lett till önskvärt resultat. Jag tyckte att jag mötte en viss förståelse hos en av delegaterna från ett annat land – jag skall inte säga vilket – ända till dess att han sade till mig: Men ni skjuter dem väl när de flyr.

Det ger en kuslig relief åt det ringa allvar som man hanterar de här frågorna med på vissa håll, och det gör att jag har uppfattningen att man måste ta sig an den här frågan på ett nytt sätt, föra en ny diskussion. Hur det skall gå till är jag inte den som kan säga. Men till mina nedslående erfarenheter hör den uppenbara oviljan hos många internationella parlamentariker att gå i närkamp med problemen. Det räcker kanske med att påminna om att när man röstade om denna fråga i Europarådets juridiska utskott, höll ungefär hälften av ledamöterna sig borta från omröstningen för att slippa ta ställning. Man kryper bakom vad man kallar för den allmänna opinionen i hemländerna och bortser helt från att det är en opinion som bara låter höra av sig vid upprörda tillfällen såsom vid svåra våldsbrott, vid terroristhandlingar, vid kapningar och tagande av gisslan, osv.

”Det gäller att upplysa den allmänna opinionen”, citerade jag nyss. Jag delar således den uppfattningen, men det gäller också att upplysa dem som skall upplysa den allmänna opinionen och att sätta material i deras händer för att skapa underlag för deras verksamhet. Det är detta jag menar med en kampanj mot dödsstraffet.

I vårt land är det inte särskilt modigt att stå upp och säga: ”Jag är emot dödsstraffet.” Det skapar ju inga nationella motsättningar eller förvecklingar. Men kanske just därför skulle vårt land kunna utgöra en utomordentligt god bas för en kampanj för dödsstraffets avskaffande, nota bene om vi verkligen menar allvar med vad som står i interpellationssvaret, att dödsstraff är ”den svåraste kränkningen av människovärdet”.

Jag har observerat att den svenska sektionen av Amnesty International efter det att jag ställt min fråga till statsministern har kommit med en framställning till regeringen om ett bidrag för en konferens här i Stockholm vilken skulle utgöra inledningen till en världsomspännande kampanj mot dödsstraffet. Jag tycker det är ett fint initiativ som har tagits – det ligger helt i linje med de tankegångar som har varit vägledande

för min interpellation – och jag tycker också man kan säga att det ligger i linje med interpellationssvaret. Och när utrikesministern i svaret anför att det hängivna arbete som bedrivs i syfte att skapa en opinion mot dödsstraffet har regeringens fulla stöd skulle jag kunna säga: Låt detta regeringens fulla stöd ta sig det konkreta uttrycket att Amnesty International får de medel som behövs för att kunna dra i gång den här kampanjen mot dödsstraffet!

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! De exempel som herr Lidgard tog fram har upprört mig i lika hög grad som de har upprört honom. Jag tänker då på den avrättning som ägde rum i USA, men också på de scener i samband med den händelsen som publicerades i tidningar och som visades i TV. Jag vill understryka än en gång att allt detta är en fruktansvärd kränkning av människovärdet, liksom det som jag apostroferade i mitt svar, att det finns grupper av människor som t. o. m. kan demonstrera *för* dödsstraff mot någon människa som har begått en våldshandling.

Jag kan också hålla med om att de erfarenheter vi har av internationellt arbete på det här området är nedslående. Men därför får vi inte ge upp, utan det bör tvärtom vara en uppfordran till oss att gå vidare i kampen för avskaffande av dödsstraffet. Vi bör på svensk sida gå i främsta ledet bland världens stater när det gäller denna fråga, och regeringen kommer att fortlöpande undersöka alla möjligheter att ta nya realistiska initiativ i frågan.

För att kampen mot dödsstraffet skall kunna få en verklig effekt måste vi söka påverka en bred opinion – det är riktigt – men i första hand måste vi kanske påverka de styrande i resp. länder – och tyvärr har flertalet länder i världen fortfarande dödsstraffet kvar – för att få dem att inse att detta straff är otidsenligt och att det står i strid med de mest elementära kraven på humanitet.

Jag vill understryka vad herr Lidgard sade, att sådana grupper som Amnesty International utför ett beundransvärt arbete på det här området och att vi bör stödja dem i det arbetet. Regeringen håller just nu på att undersöka möjligheterna till stöd för den konferens om dödsstraffet som man avser att hålla här i slutet av året. Vi måste också stödja andra opinionsbildare för att på sikt kunna nå verkliga resultat i strävandena att avskaffa dödsstraffet i världen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om svenska åtgärder mot utländsk intervention i Zaire

Nr 122

Tisdagen den
3 maj 1977

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels herr Hagels (–) den 13 april anmälda interpellation, 1976/77:133, dels herr Sven Anderssons i Stockholm (s) den 14 april anmälda fråga, 1976/77:382, och

dels herr Söderqvists (vpk) den 19 april anmälda fråga, 1976/77:387, och anförde:

Herr talman! Herr Hagel har i en interpellation frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att bidra till att den imperialistiska interventionen i Zaire mot Kongos nationella befrielsefront och indirekt mot befrielseströrelserna i södra Afrika fördöms och bringas att upphöra.

Herr Sven Andersson i Stockholm har frågat mig vilka uppgifter regeringen har kring det utländska direkta engagemanget i Zaire samt vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att tillkännage vårt avståndstagande från utländsk inblandning.

Herr Söderqvist har frågat mig hur regeringen bedömer utvecklingen i Zaire och hur den kommer att på ett internationellt plan agera för att imperialistisk inblandning i Zaire och provokationen mot Angola stoppas.

Jag kommer att besvara interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Zaire är ett av Afrikas största länder till yta och folkmängd. Genom sitt geografiska läge och sina stora naturrikedomar har det stor politisk och strategisk betydelse. Zaire spelar därför en viktig roll såväl i Afrika som i större sammanhang. Jag behöver bara erinra om Kongokrisen i början av 1960-talet, i vilken ju även vårt land kom att bli direkt engagerat genom vårt beslut att ställa en militär kontingent till FN:s förfogande.

Det är därför naturligt att vi med största uppmärksamhet följt de händelser som under de senaste veckorna utspelat sig just i den provins i vilken Kongokrisen hade sitt ursprung, dvs. Shaba eller Katanga, som den förut kallades.

I korthet är den bild som nu avtecknar sig av händelseutvecklingen denna.

Den 8 mars inleddes en väpnad aktion i sydvästra Zaire, varvid förband, som uppenbarligen gått över gränsen från Angola, intog ett antal mindre städer i provinsen Shaba. Enligt alla förmodanden utgjordes dessa förband helt eller delvis av de s. k. Katangagendarmerna. Dessa var ursprungligen katangesiska styrkor under Katangaledaren Moise Tshombes ledning, vilka valde att fly landet och slå sig ner i Angola i samband med president Mobutus makttillträde 1965. De har funnits där alltsedan dess och tillhör huvudsakligen lundastammen.

Mellan dessa förband och de zairiska regeringsstyrkorna i området har strider ägt rum alltsedan den 8 mars. Striderna har så småningom koncentrerats till områden väster om den mycket viktiga gruvstaden Kolwezi,

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

som regeringstrupperna kontrollerar.

Enligt uttalanden från den zairiska regeringens sida skulle kubanska trupper eller instruktörer ingå bland dessa invaderande förband. Det föreligger dock inga andra informationer om att så skulle vara fallet.

Enligt pressuttalanden från ledare för aktionen skulle syftet med denna vara att störta president Mobutu, som man anser ha vanskött landet. Det föreligger däremot ej några antydningar om att det skulle vara fråga om ett försök att avskilja Shabaprovinsen från det övriga Zaire, såsom var fallet 1960. Man har sagt sig ej vilja skada västvärldens ekonomiska intressen i området.

I detta läge har president Mobutu vänt sig dels till de afrikanska staterna via den afrikanska samorganisationen OAU, dels till vissa stater utanför Afrika, med begäran om hjälp för att kunna slå tillbaka vad som från zairisk sida betraktas som en regelrätt invasion och en aggression mot Zaires gränser och territorium.

Vissa länder har beslutat tillmötesgå denna begäran från zairiska regeringen. Marocko har ställt trupper till president Mobutus förfogande, och Frankrike har medelst en luftbro transporterat de marockanska förbandens materiel till Zaire samt sänt en del militärteknisk personal dit. Även andra länder har levererat eller utlovat skilda former av materiellt bistånd.

Det är uppenbart att det utländska stödet till de stridande parterna har en mycket stor betydelse för den fortsatta händelseutvecklingen. De angripande styrkornas möjligheter att uppnå sina syften måste i hög grad bli beroende av den hjälp de kan erhålla utifrån och det stöd de kan få av Zaires egen befolkning. Det är därför svårt att bedöma den fortsatta utvecklingen.

Ett par slutsatser kan vi dock dra.

All erfarenhet visar att utländsk inblandning i detta slag av konflikter kan få utomordentligt allvarliga konsekvenser. Särskilt beklagligt är det om vad som från början är en nationell eller lokal konflikt utvecklas till en situation där stormakterna är direkt engagerade. Härtill kommer i detta fall de svåröverskådliga följderna kriget kan få för utvecklingen i hela centrala och södra Afrika. De flesta tecknen tyder på att supermakterna inte vill att konflikten utvecklas till en prestigestrid dem emellan.

Till bilden hör också att de afrikanska länderna själva tillmäter principen om ländernas territoriella integritet och gränsernas okränkbarhet mycket stor vikt. De anser sig därför ej kunna stödja aktioner som kan innebära en förändring eller upplösning av existerande statsstrukturer.

Försök pågår f. n. att åstadkomma en lösning på konflikten genom nigeriansk medverkan. Det är vår förhoppning att dessa ansträngningar skall ge resultat. Det måste vara en betydligt bättre och säkrare väg att söka lösa problemen i fredliga former. De afrikanska staterna själva har de bästa förutsättningarna att åstadkomma sådana lösningar.

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

Herr HAGEL (-):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret, som jag dock har svårt att helt acceptera.

När det i svaret talas om "invaderande förband" och det omedelbart förut konstaterats att "enligt alla förmodanden utgjordes dessa förband helt eller delvis av ursprungligen katangesiska styrkor", har man svårt att förstå vad det är som berättigar talet om invasion.

Att flyktingar återvänt hem till Shabaprovinsen, och att det bland dessa flyktingar fanns personer med militär bakgrund, har uppgetts från olika källor. Det är möjligt att den uppgiften är riktig, att en del av dem som deltar i striderna på Kongos nationella befrielsefronts sida utgörs av sådana flyktingar, men detta är verkligen ingen invasion.

Jag skall senare återkomma till frågan om det folkliga motståndet mot Mobutus regim i Zaire.

Jag kan heller inte acceptera att utrikesministern med upphöjd neutralitet talar om "det utländska stödet till de stridande parterna". Den enda part som verkligen fått och får stöd i alla tänkbara former är Mobutus korrumpade marionettregim. Talet om "de angripande styrkorna", dvs. att Kongos nationella befrielsefront är angripare, är en absurditet. På samma sätt gjorde USA-imperialisterna den vietnamesiska befrielseörelsen till angripare i Vietnam under en lång följd av år.

I min interpellation den 12 april berörde jag den roll som marionettpresidenten Mobutu spelade i den imperialistiska aggressionen mot Angola för endast ett och ett halvt år sedan. Från Zaire invaderades Angola av zairiska trupper under vita legoknektars befäl samtidigt som reguljära trupper från Sydafrika trängde in söderifrån, från den sydafrikanska kolonin Namibia. Sydafrikanska trupper fanns också med i de förband som invaderade via Zaire. Det var ett väl samordnat angrepp för att beröva det angolanska folket den frihet och det oberoende som det kämpat så länge för och nu stod i begrepp att vinna. De bäge s. k. befrielseörelserna FNLA, under ledning av Holden Roberto, som f. ö. är sväger till Mobutu, och UNITA, under ledning av Jonas Savimbi, tjänade som skylt för den imperialistiska aggressionen. Det var då väl känt att båda dessa s. k. befrielseörelser var organiserade och underhållna av CIA. Det faktum att de samarbetade med apartheidregimen i Sydafrika var i och för sig tillräckligt för att de skulle avslöja sig och dra på sig hela det svarta Afrikas och hela den civiliserade världens avsky.

Folkrepubliken Angola, vars självständighet proklamerades den 11 november 1975, fick modern krigsmateriel från Sovjetunionen och bistånd i form av trupper, läkare, ingenjörer och annan personal från Cuba. Detta har inte förnekats. Men när det i vissa kretsar görs gällande att den ena hjälpen är lika motiverad som den andra, att hjälpen till Angola från Sovjetunionen och Cuba 1975-1976 kan kvittas mot den hjälp som Mobutus regim i Zaire nu får i form av marockanska trupper, transporterade till Shabaprovinsen av franska plan, och i form av krigsmateriel och annan materiel från Frankrike, Belgien, USA, Kina osv., så tiger

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

dessa kretsar med en fundamental skillnad. Angola fick hjälp utifrån för att försvara sin självständighet mot invaderande reguljära trupper från norr och söder. Men ingen har hittills varit i stånd att presentera ett enda bevis för att Zaire skulle ha blivit invaderat av främmande trupper. T. o. m. USA:s president Jimmy Carter sade vid en presskonferens den 22 april att hans regering inte hade – som han uttryckte det – "något direkt bevis alls" för att kubaner skulle delta i striderna i Shabaprovinsen.

Kriget i Zaire, f. d. Belgiska Kongo, är samma sorts krig som i Vietnam mot de franska kolonialarméerna 1945–1954 och mot USA:s flygvapen, flotta och markförband 1964–1973. Mobutus marionettregim i Zaire är inte mera värd än Thieus marionettregim i Saigon. Utan trupper och annat bistånd utifrån hade inte Mobutu kunnat hålla sig kvar vid makten många veckor. Inte ens med trupper och annat bistånd i stor skala från imperialisterna kan han i längden hålla stånd mot det zairiska folket. Erfarenheterna från Vietnam borde vara talande nog.

Kongos nationella befrielsefront, FLNC, som leder det zairiska folkets befrielsekamp, har blivit mest uppmärksammas för folkresningen i provinsen Shaba, som tidigare kallades Katanga. Men den är ingen provinsial rörelse, och framför allt har den ingenting gemensamt med den marionettregim som den ökände Moise Tshombe upprättade i Katanga i början av 1960-talet och som syftade till att avskilja den mineralrika provinsen från Kongo och behålla den som ett reservat för kopparbolagen och de andra multinationella exploatorerna av Katangas enorma naturtillgångar.

Kongos nationella befrielsefront syftar till att röja undan Mobutus regim i hela Zaire. Alla tillförlitliga uppgifter tyder på att den har ett starkt folkligt stöd i alla provinser. Den förbereder sig på ett långt krig, förklarade dess ordförande general Mbumba i en intervju som återgavs av franska nyhetsbyrån AFP den 29 april. Han sade: "Lokalbefolkningen sätter allt sitt hopp till FLNC." Han sade vidare: "F. n. hjälper vi" – alltså lokalbefolkningen – "dem att skydda sig mot bombraider och försöker att bygga upp en ekonomi så att folket kan existera." Han förnekade samtidigt att fronten har några utländska militära rådgivare.

Uppgifterna om antalet soldater i FLNC:s väpnade styrkor är motstridiga. Det högsta antal jag sett anges är 4 000. Men om förhållandena i Zaire liknar förhållandena i andra länder, där befrielseströrelser gått till väpnad kamp mot förtryckarna, är de reguljära soldaterna endast en liten del av dem som deltar i striderna. I Vietnam fanns som bekant både reguljära trupper, regionala trupper och gerillan. Den sistnämnda bestod av bönder, som skötte sitt dagliga arbete på åkerfälten men skyddade sina byar och bistod de regionala och reguljära trupperna med livsmedel, transporter, vägbyggen och upplysningar om fiendens operationer. I Zaire har gerillan varit oavbrutet aktiv sedan 1963. Även om landet är mycket vidsträckt och Mobutu upprätthåller en effektiv censur – f. ö. det enda som är effektivt under hans regim – har tillräckligt sipprat ut för att

man skall veta att FLNC:s väpnade styrkor har ett hängivet stöd hos stora delar av befolkningen.

Det bör tilläggas att stora delar av Mobutus egen krigsmakt, som lär uppgå till ca 40 000 man, betraktas som opålitliga för marionettregimen. I provinsen Shaba har några förband gått över till FLNC. Det enda förband som Mobutu sägs lita på är fallskärmstrupperna, som han till varje pris vill ha kvar i Kinshasa som det enda pålitliga inhemska skydd han har.

I över hundra år har folket i vad som nu kallas Zaire varit utsatt för det mest barbariska förtryck. När Leopold II av Belgien 1896 organiserade och gjorde sig själv till ordförande för vad som så vackert kallades Det internationella förbundet för att utforska och civilisera centrala Afrika och gjorde Kongo till sin privata egendom inleddes ett kolonialvälde som överträffade alla andra i fråga om hänsynslöshet och råhet. Det var först när Belgien inte längre kunde upprätthålla sitt kolonialvälde över Kongo som det belgiska parlamentet den 19 maj 1960 beslutade erkänna landets självständighet. Patrice Lumumba bildade den 24 juni samma år den första koalitionsregeringen. Det var vid den tid då imperialisterna ändå kunde räkna med en majoritet i FN, och FN utnyttjades på det mest skändliga sätt för att störta Patrice Lumumba. I början av 1961 mördades denne store folkledare, och en ny kolonialregim upprättades. Sedan 1965 är det Mobutu som fungerar som imperialisternas marionettpresident.

Det är framför allt provinsen Shaba som intresserar de multinationella bolagen och deras imperialistiska statliga redskap. Shabaprovinsen är ett av jordens mest råvarurika områden med världens rikaste kopparfyndighet, stora tillgångar på zink, tenn, silver, kobolt och industridiamanter.

”Den nu aktuella konflikten har klart visat att västvärlden i ett krisläge fortsätter att ge president Mobutu så mycket stöd att han kan hålla sig kvar vid makten, trots att hans politik lett till att landet i dag är totalt bankrutt”, skrev Olof Dahlberg i en korrespondens från Kinshasa i Dagens Nyheter den 30 april. Han fortsatte:

”Zaire har skulder i utlandet på ca 13 miljarder kronor, varav 2 200 miljoner till amerikanska och andra västliga privatbanker. Det finns andra länder som också har stora utlandsskulder. Men skillnaden är att Zaire i dagens läge inte har någon som helst möjlighet att betala tillbaka lånen.”

Vid den tidpunkten hade emellertid Internationella valutafonden räckt regimen en hjälpande hand. ”Den hårt trängda Mobuturaregimen fick på måndagen efterlängtat finansiell hjälp från Internationella valutafonden, två lån på totalt 85 miljoner dollar – 371 milj. kr.”, rapporterade AP från Washington den 26 april.

Detta är naturligtvis en hjälp endast för ögonblicket. Men Zaire är USA:s viktigaste fotfäste i Afrika. Och det är, som Olof Dahlberg skrev i den korrespondens jag just citerat, ”ingen diplomatisk hemlighet i Kinshasa att det är Washington och CIA som till sist bestämmer Mobutus öde”. Förré CIA-chefen Larry Devlin, som skall ha spelat en avgörande roll när Mobutu kom till makten 1965, sitter åter igen i Kinshasa, nu

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

som representant för en stor amerikansk entreprenörfirma. Samtidigt rapporterar USA-tidskriften Newsweek den 26 april att CIA och dess franska motsvarighet SDECE i ett intimt samarbete behandlar frågorna om Zaire.

Det är ingen liten hjälp Mobutu får för att fortsätta kampen mot folket i Zaire. Den 8 april inledde den franske presidenten en luftbro till provinsen Shaba, som i första omgången förde dit trupper om 1 500 man, som snabbt sattes in i strid mot befrielseörelsen. USA skickade militär utrustning till ett värde av 13 miljoner dollar. Vita legoknektar rekryteras öppet i USA, England och sannolikt också i andra länder. Många franska officerare är på plats. Premiärminister Leo Tindemans meddelade i början av april att 80 belgiska officerare var i Zaire och "fungerade som instruktörer". Egypten och Sudan har sänt militärer till Kinshasa, ackompanjerade av krigiska uttalanden från resp. statschefer. Kongos nationella befrielsefront sade i en kommuniké den 9 april att 200 legoknektar från Uganda befann sig i gruvstaden Kolwezi i Shabaprovinzen och att det fanns planer på att transportera truppstyrkor på 20 000 man från Marocko, Uganda och Egypten för att stötta upp den murkna zairiska armén.

I en kommuniké den 16 april meddelade nationella befrielsefronten att den identifierat franska soldater bland de stupade på Mobutus sida. Folkrepubliken Kina har sänt 30 ton av "speciellt bistånd" till Mobutu. Det är också känt att Israel tidigare stött och alltjämt stöder marionettregimen i Zaire. Enligt en amerikansk tidningsuppgift har Mobutu accepterat – som det heter – "ett sydafrikanskt erbjudande om en inte offentliggjord mängd av finansiell hjälp och drivmedel, som det är en allvarlig brist på i Zaire".

Den väpnade resningen i Shabaprovinzen och i bl. a. provinserna Nedre Zaire, Bandundu och Väst-Kasai är en intern konflikt i Zaire, men den har utlöst en stor del av den kapitalistiska världens brandkårsresurser för att hålla en av Afrikas mest korrumpade och folkfientliga regimer vid makten. Den franske presidentens möte i Dakar med ledarna för några av de tidigare franska kolonierna den 21 april var ett försök att få världen att tro att det finns ett stöd i Afrika för den aktuella interventionen i Zaire.

Temat för konferensen var "Utveckling och säkerhet", men det blev ingen diskussion om utveckling, endast om säkerhet och endast om en speciell sorts säkerhet, nämligen säkerheten för imperialisternas marionettregimer.

Hela denna intervention i Zaires interna affärer genomförs bakom en rökriddå av propaganda mot Folkrepubliken Angola, Republiken Cuba och Sovjetunionen. De imperialistiska megafonerna sprider också ut att Tyska demokratiska republiken och portugisiska medborgare skulle vara invecklade i vad som nu äger rum i provinsen Shaba. Det är som en uppspelning av den gamla skivan om Vietnam, nämligen att folket inte skulle ha vare sig rätt eller förmåga att på egen hand revoltera mot outhärdliga förhållanden utan att det alltid skulle vara ett resultat av "Moskvas intriger" och inblandning.

Under tiden kämpar Zaires folk för oberoende och fred och möjlighet att exploatera sitt lands väldiga rikedomar till förmån för det egna folket. Det är en skoningslös fiende man nu möter och som man mötte när Leopold II drev Kongo som ett privat företag. I flera tidningsrapporter nämns att franska plan bombat byar med napalm och fosforbomber. Ledande franska och amerikanska tidningar rapporterade den 20 april om att tre marockanska soldater dödat två barn i Shabaprovinsen, det ena sex år, det andra två och ett halvt. Barnen hade tydligen brustit i gråt när soldaterna våldtog deras mor. Denna incident inträffade i själva staden Kolwezi och rapporterades av utländska korrespondenter som händelsevis var där. Man kan föreställa sig vad som händer ute i byarna när marockanska, sudanesiska och andra utländska trupper och vita legoknektar drar fram utan risk för att korrespondenter från andra länder kan bevittna och rapportera om deras framfart.

Vad bör då vårt land göra i denna situation? Vårt land bör i denna situation klart ta ställning för det svarta Afrikas rätt till en utveckling till fria och självständiga stater. Deklarationer som kännetecknas av till intet förpliktigande neutralitet är inget annat än stöd åt fortsatt kolonialpolitik, ett stöd åt förtryck, svält och armod.

Herr SVEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru utrikesministern för svaret. Jag ställde min fråga för tre veckor sedan, då det från skilda håll i västvärlden påstods att kubanska soldater deltog i striderna i Shabaprovinsen och då det fransk-marockanska militäringripandet hade startat. Min avsikt med frågan, utöver att få ytterligare informationer om läget av fru utrikesministern, var att fästa regeringens uppmärksamhet på att Sverige tidigare reagerat mot utländsk inblandning inom detta ömtåliga område av Afrika och att ett sådant principiellt avståndstagande även nu borde övervägas.

De informationer om vad som hänt i Shabaprovinsen, som vi har i dag och som bekräftades i fru utrikesministerns svar, visar att det inte finns några bevis för att kubanska trupper ingått i de invaderande förbanden. Denna allvarliga beskyllning kommer från den högsta ledningen i Zaire. Från samma håll härstammar också påståendena om att Sovjetunionen ligger bakom konflikten. Det framstår nu alltmer klart att dessa påståenden och rykten utsprits för att underlätta för president Mobutu att få militär hjälp i vad som av allt att döma är början till en inre väpnad konflikt. Många regeringar har också tagit president Mobutus uppgifter för gott och utlovat militär hjälp till Zaire.

Nu säger fru utrikesministern i sitt svar:

”All erfarenhet visar att utländsk inblandning i detta slag av konflikter kan få utomordentligt allvarliga konsekvenser. Särskilt beklagligt är det om vad som från början är en nationell eller lokal konflikt utvecklas till en situation där stormakterna är direkt engagerade. Härtill kommer i detta fall de svåröverskådliga följderna kriget kan få för utvecklingen

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

i hela centrala och södra Afrika.”

Jag delar denna uppfattning men vill tillägga att inblandningen från en europeisk f. d. kolonialmakt måste anses särskilt allvarlig och anmärkningsvärd. Den franska militära inblandningen, även om den tillkom på begäran av president Mobutu, kan lätt få sådana utomordentligt allvarliga konsekvenser som fru utrikesministern varnar för. Det franska beslutet, motiverat bl. a. med att ingen afrikansk stat skall behöva känna sig övergiven när den ser sin säkerhet hotad, öppnar dessutom dörren för fortsatta militära ingripanden i Afrika. Det franska ingripandet kan – vi vet det inte ännu – försvåra lösningen av konflikten på rent afrikansk bas, vilket alla som önskar fred inom området satsar på.

Ryktesfloran om att sovjetryska intressen står bakom Katangagendarmernas aktion visar hur känslig situationen är och att det finns krafter som vill försöka dra in de båda supermakterna i de uppgörelser som pågår i södra Afrika. Fru utrikesministerns uppfattning om att det inte finns några tecken som tyder på att supermakterna skulle vilja bli inblandade är säkert helt korrekt. Det är de krafter som sprider dessa falska påståenden och rykten som det gäller att se upp med. De bör avslöjas därför att man kan utgå ifrån att motiven för ryktesspridningen knappast är ägnade att gagna freden och stabiliteten i södra Afrika.

De soldater – i varje fall förmodligen de flesta av dem – tillhörande lundastammen som kämpar i Shabaprovinsen har tjänat både den portugisiska krigsmakten och MPLA. Angolas regering kan naturligtvis inte ha varit främmande för att gendarmerna trängt in i sitt gamla hemland. Vilken hjälp styrkan kan ha fått i Angola känner vi inte till. Den zairiska arméns aktivitet i striderna mot MPLA, och hjälpen till MPLA:s fiender, kan ha påverkat utvecklingen. Förhållandet vid detta gränssnitt mellan Angola och Zaire har länge varit mycket instabilt. Befolkningens sympatier har inte odelat varit på president Mobutus sida. Jag tror att det är klokt att ha detta i åtanke när man försöker bedöma den kommande utvecklingen i Zaire. De ensidiga och tillrättalagda informationer som utgått ifrån regeringen i Zaire har i varje fall hittills inte svarat mot det verkliga läget, och de bör även i fortsättningen tas med en nypa salt.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru utrikesministern för svaret.

Den fråga jag ställt kvarstår dock – i svaret ges inga konkreta besked, om regeringen ämnar göra något uttalande eller vidta några konkreta åtgärder. Jag vill därför efterlysa det svaret ytterligare en gång.

Fru utrikesministern talade om 1960-talets händelser i Kongo och Sveriges roll i samband med Kongokrisen. Jag vill anknyta något till detta.

I 1960-talets början hade vi ett annat synsätt än nu på befrielseörelser och motsvarande både i Afrika och i världen i övrigt.

Sveriges roll i den s. k. Kongokrisen var föga hedrande. Vi ställde helt och hållet upp bakom USA och dess intressen i Kongokrisen. Det

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

var inte för inte som amerikanska transportplan hämtade den svenska FN-truppen på Arlanda och flög den tvärs över Europa och Nordafrika till Katanga.

Vi ställde alltså upp bakom USA:s intressen. Dag Hammarskjölds roll vid utlämningen av Patrice Lumumba var inte heller särskilt ärofull. Det uppstod en konflikt med FN:s civile chef på området, irländaren O'Brien, som var emot den här utlämningen. Den skedde emellertid ändå, och Lumumba blev – som alla vet – mördad av Moise Tshombe i Katanga.

Sedan dess har det hänt mycket i den svenska opinionen. Vi har fått en annan inställning till och en helt annan syn på sådana här saker, och vi är nu, som väl är, något mer kritiska när sådana här saker inträffar. Vi ställer inte längre så helt och odelat upp på den västliga kapitalistiska stormaktens sida.

Problemet i dag är exakt detsamma som det var då. Det gäller alltså råvarorna i Katanga eller Shabaprovinsen, som den numera kallas. Det var belgiska och franska intressen som låg bakom striderna 1960 och 1961. Sedan dess har en del av de ekonomiska intressena övertagits av amerikanska intressenter i Shabaprovinsen. Dessa intressen känner nu sina positioner hotade, eftersom det har uppstått motstånd mot Mobutus regim. Man vill säkra kontrollen över råvarorna i området.

Utvecklingen i Kongo-Zaire efter det att Mobutu trädde till har, som här tidigare framhållits, varit mycket dålig för landet. Det är inte konstigt att det blir opposition och t. o. m. uppror mot en sådan regim.

Massmedia har som vanligt gett en skildring av vad som hänt där nere som varit ganska dålig och som i många stycken varit rena sensationsskriverier med lösa påståenden som inte har kunnat verifieras. Mönstret är exakt detsamma som i början på 1960-talet. De som befann sig i Katangaprovinsen i Kongo vid det tillfället och som så småningom fick tillfälle att ta del av vad svenska tidningar hade skrivit kunde med häpnad konstatera att skildringarna föga överensstämde med verkligheten. Det borde vara regeringens plikt i detta sammanhang att se till att svenska folket får en så objektiv information som möjligt om vad som verkligen pågår.

Regeringens deklaration – både i regeringsförklaringen och i utrikesdebatten av fru Söder – förpliktigar, eftersom man tydligt uttalat att vi skall hjälpa befrielseörelserna i södra Afrika. I det här fallet är det ganska tydligt att det finns en koppling mellan vad som tidigare hänt i Angola och vad som nu pågår. Den kopplingen visar att Angola skulle kunna hotas av den uppladdning som sker i södra Zaire med truppstyrkor och militär hjälp från skilda håll.

Det skulle alltså vara önskvärt att den svenska regeringen redogjorde för sin syn på dessa saker genom ett konkret uttalande, så att det står klart hur allvarligt man ser på problemet och att detta inte är någonting som Sverige inte intresserar sig för. Vi bör klargöra var vi står i denna fråga och att vi verkligen följer den med intresse. Jag efterlyser alltså

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om svenska
åtgärder mot
utländsk interven-
tion i Zaire*

fortfarande ett besked, om regeringen tänker göra något uttalande eller inte.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag vill svara på några av de frågor herr Hagel ställde.

Han sade att jag hade talat om en invasion i mitt svar, men det vill jag bestämt tillbakavisa. Om man läser innantill i mitt svar finner man att det står så här:

”Den 8 mars inleddes en väpnad aktion i sydvästra Zaire, varvid förband, som uppenbarligen gått över gränsen från Angola, intog ett antal mindre städer i provinsen Shaba.”

Redan i detta svar ligger den osäkerhet som herr Hagel efterlyste om varifrån aktionen inleddes. Vi har alltså avsett de Katangagendarmer vars hemvist från början vi ändå relativt säkert vet är Zaire.

Det är också några andra saker jag skulle vilja kommentera.

Herr Hagel talade om att det är västvärlden som nu ger sitt stöd till Zaire. Jag tror att det i det sammanhanget – och det kan också gälla i lika hög grad som svar till herr Söderqvist – är väsentligt att iakta vad de afrikanska staterna, dvs. grannstaterna, de som bäst känner situationen i Afrika, sagt beträffande denna konflikt. Vi har alltid tillmätt de afrikanska staternas inställning i liknande sammanhang stor betydelse. De afrikanska länderna själva tillmäter principen om ländernas territoriella integritet och gränsernas okränkbarhet mycket stor vikt. Den principen har alltså fått samfällt stöd av de afrikanska länder som ingår i OAU. Och det är väl fasthållandet vid denna princip som gjort att de afrikanska länderna överlag har ställt upp helt eller delvis på den zairiska regeringens sida och i vissa fall också utlovat direkt stöd till regeringen. Somliga länder har officiellt visat stor återhållsamhet i omdömet om den här konflikten. Det är ganska förklarligt att man upplever det på det här sättet. Många av statsbildningarna är ju fortfarande mycket unga. Man känner det väl som naturligt att inte stödja aktioner som kan få avsevärd effekt på deras egen situation och framför allt medverka till en upplösning av de existerande statsstrukturerna. Det finns väl också andra skäl för att de afrikanska länderna undviker att förstora eller dramatisera händelserna i Zaire.

En upptrappning av den konflikt som pågår i Zaire och framför allt – det vill jag understryka än en gång – internationell inblandning i en nationell angelägenhet drar i hög grad uppmärksamheten ifrån de verkligt brännande frågorna om att införa majoritetsstyre i de länder i södra Afrika som jag inte nått dithän. Det är denna avvägning de afrikanska länderna gör i det här sammanhanget – det är jag övertygad om.

Vi fick också detta bekräftat när vi hade besök ifrån Moçambique av Zamora Machel förra veckan, han underströk att konflikten är en nationell angelägenhet som måste lösas internt.

Nu ställer vi från svensk sida vår förhoppning till att de nigerianska medlingsförsöken skall leda till ett positivt resultat. Det är också mycket

viktigt att understryka att den kamp som nu pågår i södra Zaire, i Shabaprovinsen, så långt vi är underrättade inte syftar till en separation av denna provins ifrån det övriga Zaire, utan att man vill komma till rätta med de interna förhållandena i Zaire som en helhet.

Jag vill också understryka vad herr Sven Andersson i Stockholm sade i sitt anförande beträffande internationell inblandning i en nationell konflikt. Vi är överens om att en sådan inblandning kan få oerhört besvärande konsekvenser och att den sällan leder till en positiv lösning. Herr Andersson apostroferade i det sammanhanget framför allt den franska inblandningen. Sedan 15 år tillbaka har pågått ett militärt samarbete mellan Frankrike och Zaire. Det hindrar inte att den svenska regeringen i det rådande krisläget ser med stort allvar på det inträffade och att vi i detta avseende hoppas på en intern fredlig lösning utan ytterligare inblandning. En sådan kan nämligen leda till att situationen trappas upp och får mycket obehagliga konsekvenser.

Sammanfattningsvis vill jag alltså från regeringens sida säga att vi vill se en fredlig lösning på Zairekonflikten, och efter den principen kommer vi att agera i alla de sammanhang vi har anledning att göra det.

Herr HAGEL (-):

Herr talman! Jag vill kort uttrycka min tillfredsställelse över att vi således är överens om att det förhållandet att flyktingar från Katanga, som nu deltar i striderna i det berörda området, inte motiverar uttrycket "invasion". Detta registrerar jag med tillfredsställelse.

Sedan till frågan om att det här gällde en intern angelägenhet. Problemet är ju att det icke har fått vara en intern angelägenhet. Man har i stället försökt skapa en politisk situation genom att påstå att Sovjetunionen, Angola och Cuba deltar i striderna i Shabaprovinsen, och med det som motiv har man åstadkommit en internationell inblandning i konflikten i området i fråga. Det är på den punkten som jag anser att den svenska regeringen borde uttala en mening, och en bestämd sådan. Här bör man ta ställning för det svarta Afrikas rätt att utvecklas till en fri stat utan inblandning från de imperialistiska staternas sida och av internationellt kapital.

Herr SVEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det är riktigt som fru utrikesministern säger, att självfallet måste man ta stor hänsyn till vad de afrikanska staterna gör i det här läget. Man bör då notera att de är oeniga. OAU har inte kunnat få till stånd något sammanträde för att ta ställning. Jag träffade för 14 dagar sedan OAU:s ordförande, och han bekräftade oenigheten. Han framhöll också att han betraktade konflikten som ett inbördeskrig, men han var positiv till den hjälp som Frankrike och Marocko gav Zaire.

Jag förstår att fru utrikesministern inte vill ge till känna någon annan reaktion från den svenska regeringen än den som framkommit i svaret,

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
sprida kännedom
om slutdokumentet
från Helsingfors-
konferensen för
fred och säkerhet i
Europa*

och med detta får vi låta oss nöja. I svaret pekar fru utrikesministern på de utomordentligt allvarliga konsekvenser som en utländsk inblandning i konflikter av detta slag kan få, och jag betraktar det som ett uttryck för i varje fall en mild form av avståndstagande från en utländsk inblandning. Med utländsk inblandning menar jag inte bara fransk eller marockansk inblandning, utan även kubansk, angolansk eller annan sådan, om den förekommer. Det är detta viktiga principiella ståndpunkts-tagande som Sverige kan – och jag tror med framgång – hålla fast vid, därför att vi sedan gammalt är kända för att fria och oberoende kunna uttala sådant inför världsupinionen, med den effekt som det ibland har.

Med denna tolkning, som jag förstod att fru utrikesministern också avsåg, tror jag att vi nu kan låta oss nöja.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara till herr Sven Andersson i Stockholm säga att den tolkning han gjort av mitt svar är den korrekta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om åtgärder för att sprida kännedom om slutdokumentet från Helsingforskonferensen för fred och säkerhet i Europa

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr Lövenborgs (–) den 14 april anmälda interpellation, 1976/77:134, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig vilka ytterligare åtgärder regeringen avser vidta för att i enlighet med Sveriges åtagande i Helsingfors göra slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa känt i största möjliga utsträckning.

Liksom herr Lövenborg anser jag att det är viktigt att deltagarstaterna uppfyller sina förpliktelser i slutdokumentet. De deltagande staterna har åtagit sig att sprida dokumentet och göra det så känt som möjligt. På svensk sida anser vi oss leva upp till detta åtagande.

Utrikesdepartementet lät efter Helsingforskonferensen publicera slutdokumentets text på engelska och i svensk översättning. Det skedde hösten 1975, inte i fjol som herr Lövenborg uppgivit. Boken, som ingår i serien aktstycken utgivna av utrikesdepartementet – s. k. blå böcker – innehåller också en utförlig redogörelse om förhandlingarnas förlopp och resultat. Den har tryckts i 3 000 exemplar och givits en mycket vid spridning, bl. a. till tidningar, tidskrifter, större bibliotek och politiska organisationer över hela landet. Boken kan också beställas i bokhandeln.

Med hänsyn till det stora intresse för konferensen och dess resultat som visats från allmänhetens och massmedias sida beslutade utrikesdepartementet sommaren 1976 att utge ett särtryck av slutdokumentet på svenska. En första upplaga på 15 000 exemplar utkom hösten 1976 och distribuerades likaså till press, massmedia och bibliotek i hela landet.

Även politiska partier, folkrörelser, skolor samt bildningsförbund och intresseorganisationer erhöll särtrycket.

Den spontana efterfrågan på broschyren, som delas ut gratis, har varit glädjande stor. Den första utgåvan tog snabbt slut. Utrikesdepartementet har därför låtit trycka en andra upplaga på 10 000 exemplar. Även denna har haft stor åtgång. Sammanlagt har slutdokumentet hittills tryckts i 28 000 exemplar på svenska. Vid behov kommer utrikesdepartementet att trycka en tredje upplaga.

Herr Lövenborg hänvisar till att ingen av de stora tidningarna i Sverige har publicerat slutdokumentet i dess helhet, såsom skett i vissa andra deltagarstater. Jag behöver knappast påpeka att regeringen saknar möjligheter att påverka innehållet i svenska tidningar annat än genom annonsering. Efter övervägande har vi ansett det mera ändamålsenligt att sprida dokumentet på det sätt jag nämnt.

Minst lika viktigt som den kvantitativa spridningen av slutdokumentet är att deltagarstaterna genom andra åtgärder sprider kunskap och stimulerar intresse för konferensen och dess syften. Utrikesdepartementet har också på andra sätt – t. ex. genom information, föredrag och kontakter, bl. a. med företrädare för press, radio och TV, universitet och studiecirklar – sökt göra dokumentet så känt som möjligt. Vi har därvid framhållit att dokumentet är en helhet, där alla delar är lika viktiga. Genom den verksamhet jag här redovisat – och som vi givetvis avser att fortsätta – hoppas vi ytterligare bidra till att sprida kännedom om Helsingforsdokumentet.

Regeringen delar helt uppfattningen att det är angeläget att dokumentet sprids och blir föremål för en allsidig behandling, inte minst med tanke på det instundande Belgradmötet. I detta syfte kommer utrikesdepartementet att i serien UD informerar utge ett särskilt nummer ägnat den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen inför Belgradmötet den 15 juni 1977.

Låt mig till sist säga att det är viktigt att deltagarstaterna informerar om slutdokumentet. Ännu viktigare är emellertid att de lever upp till sina åtaganden.

Herr LÖVENBORG (–):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru utrikesministern för svaret på interpellationen.

Såvitt jag kan utläsa av svaret har vi inga delade meningar om det värdefulla innehållet i slutdokumentet från Helsingfors och vikten av att staterna lever upp till sina åtaganden. Däremot är jag inte riktigt lika överens med fru Söder när hon anser att vårt land lever upp till förpliktelsen att göra dokumentet känt, som det heter, vidast möjligt. Dokumentet har tryckts i 28 000 exemplar i ett land som dock har 8 miljoner medborgare. Jag anser faktiskt inte att detta är tillräckligt, utan man måste, enligt min mening, snabbt finna former att få ut en lätt-tillgänglig upplaga med mångdubbelt större spridning.

Nr 122

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
sprida kännedom
om slutdokumentet
från Helsingfors-
konferensen för
fred och säkerhet i
Europa*

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
sprida kännedom
om slutdokumentet
från Helsingfors-
konferensen för
fred och säkerhet i
Europa*

Jag anser Helsingforskonferensen vara ett oerhört viktigt steg på vägen för att åstadkomma avspänning och varaktig fred i denna sargade del av världen. Det finns i dagens läge ingenting viktigare än kampen för freden. I Europa har det utlöst två förödande världskrig. Det är förfärliga summeringar som mänskligheten har fått göra sedan stridslarmet tystnat. Det görs ofta försök att förlöjliga eller förtala kampen för fred och avspänning. Det drivs en medveten kampanj för att torpedera avspänningspolitiken och för att mana fram en återgång till det kalla krigets atmosfär, och det är detta som inte får ske, därför att ett kallt krig så lätt kan bli ett varmt krig.

I det första världskriget deltog 36 stater med 1 050 miljoner invånare. Det andra världskriget drog med sig 61 stater och 1 700 miljoner människor. Det första världskriget krävde 10 miljoner människoliv och gjorde 35 miljoner till invalider. Det andra världskriget krävde 32 miljoner människoliv och gjorde 35 miljoner till invalider. Offren i människoliv och materiell förstörelse tredubblades. Det tredje världskriget, om ett sådant skulle drabba mänskligheten, kommer att få sådana konsekvenser att ingen vettig människa kan undgå att rysa vid blotta tanken därpå. Det tredje världskriget skulle bli ett atomvapenshelvete, en orgie i massmord, vars verkningar skulle sträcka sig långt in i framtiden – om det över huvud taget skulle finnas någon framtid för mänskligheten längre.

Det är mot denna fruktansvärda bakgrund som det står klart att kampen för avspänning och varaktig fred är mänsklighetens största ödesfråga, att avspänningsprocessen på allt sätt måste befrämjas och att varje nytt initiativ och steg i den riktningen är livsbejakande och konstruktivt. Som kommunist och aktiv i fredsarbetet ända sedan den första Stockholmsapellens dagar vill jag än en gång säga att jag anser säkerhetskonferensen i Helsingfors vara ett oerhört viktigt steg för att minska krigsriskerna.

Det var en konferens där man försökte finna de gemensamma formerna för att Europas jord inte än en gång skall dränkas med blod. Konferensen var en politisk summering av det andra världskrigets resultat, och det drogs slutsatser och träffades överenskommelser av stor betydelse för den framtida utvecklingen. Överenskommelserna innehåller, som det heter i UD:s sammanfattning, "ett viktigt spektrum av ämnen". Det viktigaste är en rad grundsatser som skall styra staternas handlande för att avspänningen skall bli varaktig och freden stabil. Det rör sig om förbindelser att inte använda våldsmetoder för att främja nationella mål och att gränserna i Europa skall anses okränkbara. Det handlar om vidgad information och militär återhållsamhet. Det gäller ekonomisk och kommersiell information, det handlar om utbyte av vetenskaplig information och om trygghandet av mänskliga rättigheter.

Det är alltså ett dokument för att säkra den fredliga samlevnadens princip genom ett nätverk av olika överenskommelser på en rad områden. I många fall handlar det mycket konkret om samarbetsfrågor som det hade varit helt otänkbart att ta upp under det kalla krigets period.

Vad jag ville peka på med min interpellation är det förhållandet, att när man ställer frågan om Helsingforsdokumentets innehåll, visar det sig att många människor har en stor informationslucka. Det är väl något som handlar om mänskliga rättigheter, säger de flesta. Jag tycker att fru Söder eller hennes närmaste medarbetare skulle göra ett par stickprov på Sergels torg, Kungsgatan eller någonstans där det samlas mycket folk. Det skulle bekräfta mina erfarenheter att folk i allmänhet inte har en aning om det omfattande innehållet i Helsingforskonferensens slutdokument och den oerhörda betydelsen därav.

Och det är detta som är skevt och som man måste försöka göra något åt. Fru Söder tycker att spridningen av 28 000 exemplar är bra. Av dessa 28 000 har kommunisterna i Norrbotten rekviderat 5 000, som vi har gjort vårt bästa för att få folk att studera. UD har också spritt information genom föredrag och kontakter med radio och press.

Jag vill inte alls kritisera innehållet i de åtgärder som vidtagits av UD, bara omfattningen och effekten av dem. Vad har svenska tidningsläsare fått veta om Helsingforsavtalets helhetsinnehåll? Ja, tidningarna kan man ju inte påverka, säger fru Söder, och det är naturligtvis riktigt, men det är verkligen inte mycket allmänheten har fått veta den vägen. Det är lösryckta satser, lämpliga att användas i ett bestämt politiskt syfte.

Jag har i interpellationen nämnt den mycket bredare spridningen i exempelvis DDR och Sovjetunionen. I grannlandet DDR har avtalet spritts i två miljoner exemplar och i Sovjetunionen i 22 miljoner exemplar.

Nu är det förstås inte bara i Sverige som spridningen av slutdokumentet är synnerligen begränsad. I Dagens Nyheter den 29 april kunde man läsa följande, under rubriken "Ingen kan läsa vad alla talar om":

"En sovjetisk journalist har letat i USA och Kanada efter exemplar av slutdokumentet från säkerhetskonferensen i Helsingfors 1975. Resultatet var tydligen nedslående.

Enligt Tass-korrespondenten Gennadij Gerasimov, stationerad i New York, finns inget exemplar i nationalbiblioteket i Montreal, inget i nationalarkivet i Ottawa, inget i det berömda New York-biblioteket (ett av världens största) och inget i amerikanska UD:s bibliotek. I dokumentet står det att de undertecknade regeringarna åtar sig att se till att det får maximal spridning.

Hur kan kandensisk och amerikansk press 'anklaga Sovjetunionen för att bryta mot Helsingforsöverenskommelsen' när man inte ens kan få tag på en kopia i dessa länder, undrar Gerasimov i en artikel i Literaturnaja Gazeta.

Det har varit ett sådant väsen om Helsingforsavtalet i USA 'men amerikanerna har faktiskt inte tillgång till texten'. De får nöja sig med ett utdrag som New York Times publicerat, skriver Gerasimov."

En av förutsättningarna för att människor inte skall få en skev och inskränkt bild av vad Helsingforsavtalet i dess helhet handlar om är att man får det i sin hand på ett eller annat sätt.

Nu kommer snart uppföljningen i Belgrad, och då kommer återigen

Om åtgärder för att sprida kännedom om slutdokumentet från Helsingforskonferensen för fred och säkerhet i Europa

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
sprida kännedom
om slutdokumentet
från Helsingfors-
konferensen för
fred och säkerhet i
Europa*

dokumentet att nämnas i ledare i varenda tidning och nyhetssändning i radio och TV. Inte minst mot den bakgrunden hade jag hoppats att den svenska regeringen skulle vara i färd med att planera för en bred informationskampanj för att bekantgöra dokumentets innehåll. En specialutgåva av "UD informerar" fyller knappast det syfte som jag är ute efter, om det inte planeras en jätteupplaga som skall gå ut till alla hushåll. I så fall skulle jag ju vara nöjd, men jag tror inte att jag skall tolka formuleringen på det sättet. Eller hur, fru Söder?

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag kan på flera punkter hålla med herr Lövenborg, bl. a. när han talar om att innehållet i alla korgarna i Helsingfordokumentet skall studeras och förverkligas. Det har varit vår strävan från UD hela tiden att verkligen arbeta med alla delar av dokumentet. Detta har också varit utgångspunkten för vårt arbete, inte minst i de kontakter som vi har haft i förberedelsearbetet med andra länder.

Vi har nämligen gjort just den erfarenhet som herr Lövenborg talar om, dvs. att det är en begränsad del av dokumentet som det talas om. De övriga delarna refereras det mycket sällan till.

Jag vill också understryka den vikt regeringen lägger vid Belgradmötet som ett uppföljningsmöte för att öka avspänningen i Europa. Jag kan likaså, utan att göra några stickprov på Sergels torg, instämma i att det finns informationsluckor i detta avseende, och dem skall vi efter bästa förmåga läppa till.

Vi har inte själva gjort stickprov på biblioteken när det gäller tillgängligheten av dokumentet. Däremot har vi gjort vad på UD ankommer. Vi har distribuerat särtrycket av slutdokumentet till samtliga kommunbibliotek, stadsbibliotek och vetenskapliga bibliotek i Sverige. Broschyren har också givits viss spridning i gymnasie- och högstadieskolor, folkhögskolor, bildningsförbund m. fl. Vi har skickat särskilda exemplar till skolöverstyrelsen för vidare distribution. Blåboken, som jag nämnde tidigare, har distribuerats till alla tidningar och tidskrifter i hela landet samt till radio och TV.

Gensvaret har varit stort, och vi har fått nya rekvisitioner.

Jag sade också i mitt svar att vi är beredda till nytryck av dokumentet i takt med efterfrågan. Det är alltså inte brist på exemplar som får vara avgörande.

Man kan i och för sig beklaga att efterfrågan inte har varit större, men jag tror att man kan säga att det ändå har varit ett mycket stort intresse hittills, om man jämför med det intresse som andra dokument av liknande slag har mött.

I övrigt kan jag tillägga, då vi talar om förverkligandet av Helsingfordokumentet och försöken att omsätta det i praktiskt handlande, att vi också tagit fram detta dokument när vi träffat avtal med andra länder. Vi har i det sammanhanget haft kontakt med näringslivets organisationer – exportrådet, Grossistförbundet och Industriförbundet – därför att de

har också en del i uppföljningen av dokumentet.

Därför vill jag påstå att vi på bredast möjliga bas försöker uppfylla de förpliktelser som Sverige åtog sig när man från svensk sida under-tecknade Helsingfordokumentet. Detta arbete kommer att gå vidare. Om så befinns nödvändigt, skall vi också försöka hitta nya former.

Herr LÖVENBORG (—):

Herr talman! Den formulering som finns när det gäller spridningen lyder "vidast möjligt". Det kan naturligtvis tolkas på olika sätt, men jag vill med stor bestämdhet hävda att det som hittills har gjorts inte helt motsvarar innebörden i orden, i varje fall inte så som jag tolkar dem. Det är möjligt att göra betydligt mer.

I svaret heter det att dokumentet getts mycket vid spridning, bl. a. till tidningar, tidskrifter och större bibliotek. Men det visar sig, i varje fall beträffande biblioteken, att uppgiften inte är riktig. Blå boken, som är tryckt i 3 000 exemplar och vars innehåll det inte finns anledning att rikta anmärkning emot, finns inte i biblioteken. Den finns inte ens i det bibliotek som vi här i kammaren har under våra fötter, biblioteket i kulturhuset. Det visade sig vid förfrågan så sent som i går att man där inte ens visste vad slutdokumentet från Helsingfors var. I varje fall hade man inte något exemplar av det.

Det har gjorts liknande stickprov på andra håll. Dokumentet finns alltså inte ens tillgängligt på biblioteken runt om i landet. Det tycker jag är ett ganska märkligt faktum. Jag menar att man helt seriöst skulle ta och titta över frågan om spridningen. Jag har inte den förutfattade meningen, att fru Söders departement saboterar spridningen av dokumentet, men jag tycker det är uppenbart att man skall söka nya, effektivare vägar för att ge dokumentet, som det heter, "vidast möjliga spridning".

Jag erinrar mig att inför varje val får vartenda hushåll i vårt avlånga land en broschyr om hur röstningen skall gå till. Det är nämnden för samhällsinformation, tror jag, som utformar och distribuerar den informationen för statens räkning. Jag tycker inte alls att man skall vara främmande för att förfara på liknande sätt när det gäller spridningen av Helsingfordokumentet. Då skulle man verkligen uppfylla den tidigare nämnda förpliktelsen.

Skulle man inte, fru Söder, kunna tänka sig exempelvis det tillvägagångssättet?

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag beklagar om herr Lövenborg inte kunde få tag i blåboken i kulturhusets bibliotek här nere, men i varje fall har jag här en lång lista på de bibliotek dit denna bok har distribuerats. Det är bara att beklaga från utrikesdepartementets sida om några exemplar inte där finns tillgängliga för dem som vill låna boken.

När det gäller det uppslag som herr Lövenborg kom med vill jag un-

Nr 122

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
sprida kännedom
om slutdokumentet
från Helsingfors-
konferensen för
fred och säkerhet i
Europa*

Nr 122

Tisdagen den
3 maj 1977

*Om åtgärder för att
sprida kännedom
om slutdokumentet
från Helsingfors-
konferensen för
fred och säkerhet i
Europa*

derstryka att det intresse som finns genom organisationer och på annat sätt kan kanaliseras till utrikesdepartementet och att vi då tillhandahåller slutdokumentet från Helsingforskonferensen för fred och säkerhet i Europa. – Det är vad vi kan lova i dag.

Om vi skall vidta vidare åtgärder framöver får vi ta ställning till senare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Fördrogs och hänvisades

Proposition

1976/77:145 till skatteutskottet

§ 14 Fördrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1615–1619 till skatteutskottet

§ 15 Fördrogs men bordlades åter

konstitutionsutskottets betänkanden 1976/77:39 och 43

skatteutskottets betänkande 1976/77:43

justitieutskottets betänkande 1976/77:32

utrikesutskottets betänkande 1976/77:17

försvarsutskottets betänkande 1976/77:12

kulturutskottets betänkande 1976/77:42

trafikutskottets betänkande 1976/77:23

jordbruksutskottets betänkanden 1976/77:25–28

näringsutskottets betänkande 1976/77:34

arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:25

§ 16 Fördrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1976/77:142–145.

§ 17 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle utrikesutskottets betänkande nr 17 och justitieutskottets betänkande nr 32 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 18 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:1620 av herrar *Svensson* i Skara och *Komstedt* med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdeskatten, m. m.

1976/77:1621 av herrar *Rosqvist* och *Nilsson* i Kalmar med anledning av propositionen 1976/77:139 om vissa varvsfrågor

§ 19 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 2 maj

1976/77:417 av herr *Brännström* (s) till herr industriministern om sysselsättningen vid Algots Nord:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta med anledning av att Algotsledningen inte är beredd att garantera någon sysselsättning efter 1977?

1976/77:418 av herr *Lindberg* (s) till herr kommunikationsministern om systemet med avgiftsfinansierade broar:

Kommunikationsminister Turesson har i ett uttalande i Kalmar bl. a. föreslagit att Sverige skall låna pengar utomlands för att bygga avgiftsfinansierade broar. Som exempel har han framfört förslag om byggandet av en bro över Vallsundet i Storsjön.

Ett system med avgiftsfinansierade broar skulle väsentligen öka de redan höga resekostnaderna för människorna som bor i glesbygderna runt Storsjön. Även företagens redan höga transportkostnader skulle ökas. Kommunikationsministerns uttalande har skapat oro bland människorna i berörda bygder.

Mot denna bakgrund ställer jag följande fråga till herr kommunikationsministern:

Avser regeringen föreslå att ett system med avgiftsfinansierade broar införs i Sverige?

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 17.38.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 122

Tisdagen den
3 maj 1977

*Meddelande om
frågor*